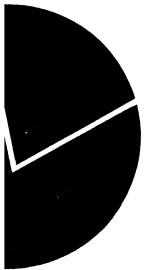


*Hege Marie Edvardsen, Statistisk sentralbyrå
Jan Mønnesland, Norsk institutt for by- og regionforskning
Knut Ø. Sørensen, Statistisk sentralbyrå*

**Regional arbeidsdeling:
Sogn og Fjordanes plass i norsk
verdiskaping**

Notater



Innhold

1. INNLEDNING	2
2. BNP SOM MÅL FOR REGIONAL VERDISKAPING	4
3. DEMOGRAFISK BAKGRUNN ; SOGN OG FJORDANE	6
4. BNP FORDELT PÅ FYLKER. SOGN OG FJORDANES Plassering I TOTALBILDET	8
4.1 Hovedresultater fra Fylkesfordelt nasjonalregnskap 1992	8
4.2 Bruttoprodukt etter hovednæringer	12
4.3 Bruttoprodukt i og utenom offentlig forvaltning	15
4.4 Anvendelsen av bruttoproduktet	16
5. REGIONAL AVHENGIGHET	18
5.1 Avhengighet og arbeidsdeling	18
5.2 Eksport/import	19
5.3 Fylkets egendeckningsgrad	20
6. EFFEKTER AV METODEVALG	23
6.1 Hovedprinsipp for regionalisering	23
Hva er en økonomisk enhet ?	23
6.2 Følsomhetsberegninger	24
Elektrisitetsforsyning	24
Bygg og Anlegg	25
Fiske	26
Finansformidling, indirekte målte tjenester (FISIM)	27
Produktskatter og produktsubsidier	28
Andre følsomhetsberegninger	30
6.3 Samlede følsomhetseffekter	31
7. SOGN OG FJORDANES Plass I DEN REGIONALE ARBEIDSDELINGEN	33
Referanser	34

1. Innledning

Fylkesfordelt nasjonalregnskap 1992 kombinert med befolkningsstatistikken viser at bruttonasjonalproduktet pr. innbygger i Oslo var 315 000 kr. dette året. Det neste fylket, Rogaland, hadde 169 000 kr., mens Akershus kom på tredje plass med 159 000 kr. Dette var også gjennomsnittsnivået for alle de 19 ordinære fylkene (kontinentalsokkelen inngår i et ekstrasfylke). Dvs at alle de øvrige 16 fylkene ligger under landssnittet, varierende fra 76 til 94 prosent av snittnivået.

Når Oslo ligger på 197 prosent av snittet for de ordinære fylkene, skyldes dette i stor grad innpendling, mange av de som arbeider i hovedstaden inngår ikke blant Oslos innbyggere. Slås Akershus og Oslo sammen, får fellesfylket et nivå på BNP pr. innbygger på 151 prosent av gjennomsnittet for fylkene. Fortsatt er det bare her og i Rogaland at en kommer over gjennomsnittet.

Et spørsmål kan være om det er i disse sentrale områdene at det meste av verdiskapingen foregår, og at resten av landet ligger sentrum til last? Inntektsfordelingen mellom fylkene er langt jevnere enn BNP-fordelingen, og det samme finner vi for husholdningenes konsum pr. innbygger. Et nærliggende svar er at det foregår en verdistrøm fra sentrale strøk til resten av landet. Hovedstadsområdet består av verdiskapende virksomhet som ikke fullt ut kommer dem til gode som har skapt disse verdiene, mye omfordeles til deler av landet hvor befolkningen i mindre grad har mulighet til å skape verdier selv.

Et alternativt bilde er at verdiskapningen er basert på ressurser fra distriktene. Når statistikken ikke viser dette, skyldes det at ressursene fra distriktene transporteres til sentrale områder. Det er distriktsaktiviteten som er den grunnleggende kilden til verdiskapningen, og kanskje kan det fremstå som en urettferdighet at distriktene får såpass lite betalt for sitt bidrag. «Uten distriktene stopper Norge!»

Det er denne debatt om virkelighetsforståelsen som har er bakgrunn for at en i regi av Norges Forskningsråd etablerte prosjektknippet "Regional arbeidsdeling". Hensikten var dels å belyse de ressurs- og verdistrømmer som faktisk foregår mellom regioner i Norge, for å gi et mer helhetlig bilde av realitetene enn det en normalt finner i den ordinære regionalpolitiske debatt. Dels ønsket en også å komme ut over den noe forenkla debatten, og fokusere på det samvirke som eksisterer mellom regionene, og hvor alle yter et bidrag som på ulikt vis er av betydning for det samlede resultat.

Det er totaliteten av de ulike enkeltprosjektene i prosjektknippet som skal gi et kunnskapstilfang som forholder seg til en slik overordnet problemstilling. Det vises til den sammenfattende bokpresentasjon fra prosjektknippet, i Foss og Selstad, red. (1997).

Prosjektet "Regional verdiskaping" inngikk i dette prosjektknippet. Formålet med prosjektet var å belyse nærmere hva som ligger i BNP-beregninger av regional (og nasjonal) verdiskaping. Dels ga prosjektet også en illustrasjon av de ulike resultater en kunne få for den fylkesvise fordeling ved bruk av ulike relateringer (pr. innbygger kontra pr. sysselsatt; etter bosted kontra etter arbeidssted) og ved ulike definisjonsmessige valg av lokaliseringsstandarder. Formålet var bl.a. å bidra til en bedret forståelse av BNP-tallenes utsagnskraft og tematiske avgrensning, samtidig som en ga en

grundig beskrivelse av den fylkesvise aktivitetsfordeling slik den framkommer i materialet til Fylkesfordelt nasjonalregnskap 1992. Prosjektet er avsluttet med rapporten i Edvardsen et.al. (1997). En kortversjon er gitt i bokartikkelen Lien og Mønnesland (1997).

Sogn og Fjordane fylkeskommune har ønsket å få belyst nærmere de aspekter ved ovennevnte prosjekt som har relevans for dette fylket. Framstillingen her vil derfor ta sikte på å illustrere spesielt Sogn og Fjordanes plass i den regionale arbeidsdelingen, slik denne framkommer i materialet. En grundigere presentasjon av de teoretiske drøftinger rundt temaet, samt av landets samlede fylkesvise fordelinger, vil en finne i Edvardsen et.al. (1997).

2. BNP som mål for regional verdiskaping

Bruttonasjonalproduktet (BNP) er et mål på verdiskapingen slik den framtrer i nasjonalregnskapet, se også SSB (1996), under de realiserte markedspriser. I hvilken grad ressurs- og varestrømmer har fått en "riktig" pris, vil BNP-tallene ikke fortelle noe om. Debatten om urettferdige bytteforhold må derfor ta utgangspunkt i andre typer data og i andre verdinormer enn det som reflekteres i nasjonalregnskapssammenheng.

Det samme vil gjelde i alle sammenhenger hvor markedet gir et bytteforhold som i liten grad tilsvarende det en ut fra andre normsett vil mene reflekterer samfunnsmessig nytte. At f.eks. en fisker og en bonde kan få sin innsats i BNP-messig sammenheng vurdert til en brøkdel av en finansmekler, betyr ikke at alle vil oppfatte finansmekleren som samfunnsmessig nyttigere. Når meklertjenester kan få en høy markedspris, tas det som datum i nasjonalregnskapet. Her er verdiskaping målt som produktinntekter minus utgifter til råvarer og halvfabrikata. Lykkes en i å oppnå gunstige produktpriser, får en registrert tilsvarende BNP-bidrag.

At BNP i stor grad måler markedsmessige realiteter og ikke gir noe normativt svar på samfunnsmessig nytte, vises enda tydeligere når en ser på de aktiviteter som ikke inngår i BNP. Ubetalt husholds- og omsorgsarbeid er aktiviteter av stor samfunnsmessig betydning som ikke inngår i BNP-begrepet.

Videre er det nå en økende oppmerksomhet rettet mot produksjonens økologiske effekter, og det er mulig å generere alternative beregningsopplegg som korrigerer for ressursforbruk og skadegenererende utslipp. Det er altså fullt mulig å legge andre vurderingskriterier enn BNP til grunn når en skal vurdere nyttevirkingen av økonomisk aktivitet.

En form for inter-regionale ressursoverføringer gjelder arbeidskraften. Når folk flytter mellom fylker, skjer det en omfordeling av arbeidsressurser. De som flytter vil i tillegg til sin fysiske arbeidsevne også bringe med seg det kunnskapsnivå som en har tilegnet seg gjennom utdanning og erfaring. Gjennom oppvekst, skolegang og arbeidstrening erverver en seg et potensiale for produktiv innsats, og den omfordeling av dette potensialet som flyttestrømmene representerer, utgjør en vesentlig ressursstrøm mellom fylkene. Slike ressursstrømmer inngår ikke i nasjonalregnskapet, BNP-målet er avgrenset til å gi et bilde av den økonomiske verdiskapingen gitt den regionale fordelingen som er generert for produksjonsfaktorenes del.

Med alle sine avgrensingsproblemer, er BNP likevel et mål som sier mye om den økonomiske aktivitetens verdiskapende nivå. Det er den økonomiske aktiviteten som måles gjennom BNP, og det vil være galt å betrakte dette som synonymt med samfunnsmessig nytte. Mye av den ikke-økonomiske aktiviteten er av udiskutabel samfunnsmessig nytte, og tilsvarende kan deler av den økonomiske aktiviteten ha en diskutabel nytteverdi.

BNP er et produksjonsbasert mål for verdiskapingen. Dette er ikke det samme som et mål for inntektsdannelsen. Her vil skattesystemer, eierforhold etc. ha betydning. BNP-tallene vil derfor ikke være identiske med disponible inntekter, verken for bedrifter eller husholdninger.

I enda mindre grad vil BNP-tallene gi noe bilde av produksjonsgenerert inntekt i de ulike fylkene. Kapitalinntekter vil kunne tilfalle adresser langt unna de fylkene hvor produksjonen har sin lokalisering, og arbeidspendling gjør at også arbeidsinntekter kan tilfalle hushold i andre fylker enn der produksjonen er lokalisert.

Som vist ovenfor, er det klare forskjeller mellom fylkenes BNP-bidrag. Dette gjelder både nominelt såvel som pr. person, pr. sysselsatt etc. Selv om gjennomgangen ovenfor har vist hvordan en lett kan trekke feilaktige slutninger om en ikke er seg bevisst betydningen av faktorer som ulikheter i befolkningsstruktur, yrkesdeltaking, ledighet og ikke minst ut/innpendling når en tolker de fylkesvise BNP-tall, står en likevel igjen med en påviselig forskjell mellom fylkene når det gjelder BNP-bidrag.

Slike forskjeller vil ha sin forklaring. Om en korrigerer for forklaringsfaktorer som er nevnt ovenfor, og forholder seg til BNP pr. sysselsatt etter arbeidssted, vil det fortsatt være viktige strukturforskjeller som skaper de differanser som eksisterer mellom fylkene også for dette målet.

En viktig faktor er arbeidstid. Ulik deltidsandel vil i seg selv skape ulikheter i BNP pr. sysselsatt, selv om timeverkseffekten skulle være parallell mellom fylkene.

En annen viktig forklaring er knyttet til forskjeller i næringenes BNP-bidrag. Her er ulikheter i kapitalinnsats pr. sysselsatt en viktig faktor. En kapitalintensiv virksomhet vil få kapitalens BNP-bidrag registrert i tillegg til arbeidskraftens bidrag, og skal derfor ha høyere BNP pr. sysselsatt enn andre næringer, om alle andre faktorer ellers er like.

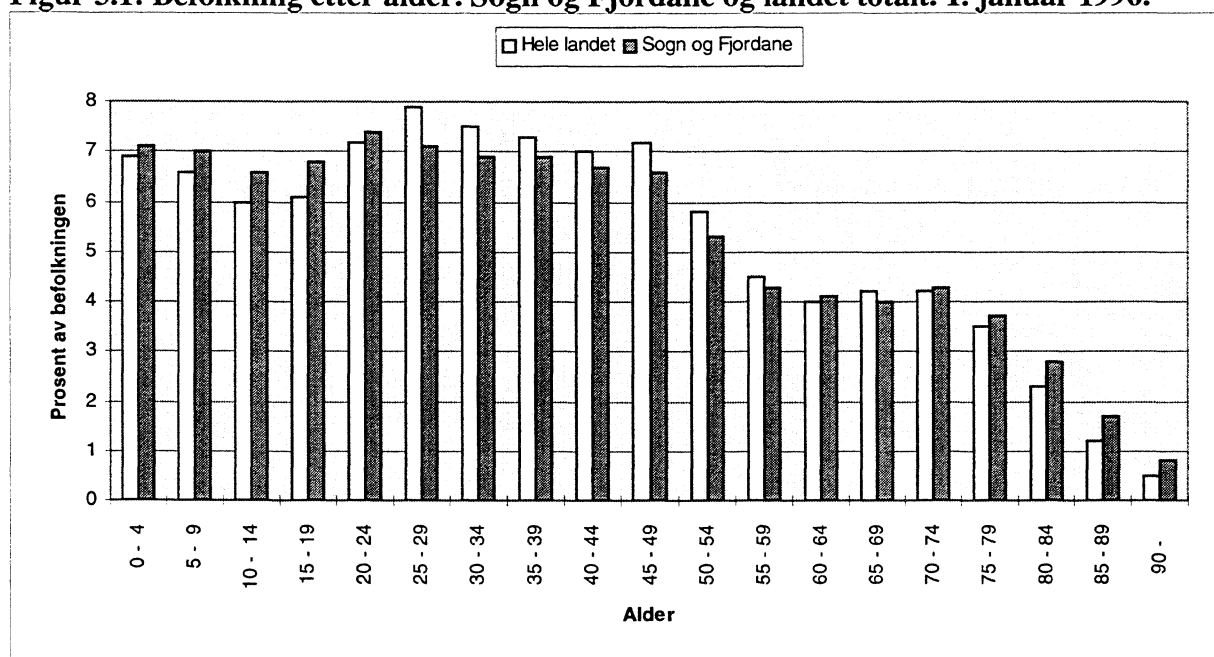
Enkelte næringer oppnår dessuten avkastning som følge av at de utnytter naturressurser (grunnrente). Dette gjelder f.eks. elektrisitetsproduksjon og oljeutvinning. Disse to næringene er dessuten svært kapitalintensive. Samlet sett gir dette høyt bruttoprodukt pr. sysselsatt. Det er dette som ligger bak det høye tallet for bruttoprodukt pr. sysselsatt i ekstrasfylket, som domineres av oljeutvinning i Nordsjøen.

Er en seg disse forhold bevisst, vil likevel fylkesfordelt nasjonalregnskap (FNR) gi et nyttig bilde av hvordan produksjonsaktiviteten fordeler seg mellom fylkene, gitt de prissett som eksisterer i markedet. Fylkesvis BNP vil, med sine definisjonsmessige avgrensninger, gi et mål for hvor produksjonsinntekter genereres til de eksisterende prisforhold. Så får en deretter forholde seg til at direkte og indirekte skatter, subsidier og andre overføringer over fylkesgrenser vil påvirke fordelingen av produksjonsgenerert inntekt.

3. Demografisk bakgrunn ; Sogn og Fjordane

Figur 3.1 gir en oversikt over befolkningen i ulike aldersgrupper. Sogn og Fjordane er sammenlignet med et gjennomsnitt for landet totalt.

Figur 3.1: Befolkning etter alder. Sogn og Fjordane og landet totalt. 1. januar 1996.



Sammenlignet med resten av landet er en større del av befolkningen i Sogn og Fjordane eldre (over 67 år). Aldersgruppene mellom 25 og 55 år er underrepresentert. Men vi ser også at fylket har en større andel barn enn landsgjennomsnittet. Så viser det seg også at fylket hadde den høyeste fruktbarhetsraten i landet i 1996: Det samlede fruktbarhetstall var på 2,21 barn. For landet totalt var tallet 1,89. Fruktbarhetsraten viser hvor mange barn hver kvinne i gjennomsnitt vil føde i løpet av sin fruktbare fase (15-44 år), under forutsetning av at fruktbarhetsmønsteret varer ved og det ikke forekommer dødsfall.

Ser vi på arbeidstakere i fylket fordelt på alder, finner vi den samme underrepresentasjon av mellomaldersklassene, og overrepresentasjon av de eldste, sett i forhold til landet totalt.

Hvert tiende år gjennomføres en landsomfattende folke- og bolig telling (FOB). Den siste tellingen ble foretatt i 1990. Fra denne har vi hentet tall om yrkesaktivitet i fylket. Disse presenteres i tabell 3.1.

Som yrkesaktive regnes alle personer over 16 år som hadde inntektsgivende arbeid i minst 100 timer i løpet av de siste 12 måneder (3. november 1989 til 2. november 1990).

Tabell 3.1: Yrkesaktivitet etter alder og kjønn.

<i>Sogn og Fjordane</i>	Prosent yrkesaktive			<i>Hele landet</i>	Prosent yrkesaktive		
	ialt	menn	kvinner		ialt	menn	kvinner
Ialt	67,2	73,6	60,6		62,6	69,9	55,6
Alder							
16 - 19	55,7	56,3	55,1		44,9	46	43,9
20 - 24	84	86,1	81,6		77,4	80,3	74,3
25 - 29	87,9	93,1	81,8		81,9	87	76,5
30 - 39	91	95,5	85,9		84,6	91,1	77,7
40 - 49	90,9	94,3	87,1		86	90,5	81,1
50 - 59	83,8	89,3	78		75,2	82,6	67,8
60 - 66	62,3	71,3	53		48,5	57,7	39,8
67 - 69	26,6	32,3	21,3		16,8	21,2	12,7
70 -	6,6	10,6	3,6		3,6	5,3	2,1
Ekteskapelig status							
Ugifte	70,4	74,5	64,5		66,3	69,7	62,1
Gifte	72,4	76,1	68,6		67,6	73,2	62,1
Før gifte	35,5	49,7	29,3		38,5	54	31,3
Familietype							
Enslige	49,5	64,4	34,5		51,5	65,5	38,4
Ektepar uten ugifte barn	40,9	42,4	39,4		41,9	44,3	39,5
Ektepar med ugifte barn	82	85,5	78		77,4	82,7	71,4
Mor/far med ugifte barn	68,8	74,9	65,3		62,9	66,5	61,2

Vi ser av tabell 3.1 at Sogn og Fjordane har en høyere andel yrkesaktive enn landet totalt sett. Dette gjelder for alle aldersgrupper/sivil status, og motvirker dermed fylkets lavere andel av befolkningen som er i yrkesaktiv alder.

4. BNP fordelt på fylker. Sogn og Fjordanes plassering i totalbildet

Fylkesfordelt nasjonalregnskap utarbeides med jevne mellomrom som et satellitregnskap i tilknytning til det ordinære nasjonalregnskapet. Dette ble sist gjennomført for året 1992. FNR92 gir et omfattende bilde av den regionale økonomi. Det fremkommer ved at strømmene i nasjonalregnskapets realregnskap for hele landet er fordelt på fylker ved hjelp av fordelingsnøkler. Nærmere omtale av prinsipper for selve regionaliseringen er gitt i kapittel 6, og også i Edvardsen et.al (1997).

4.1 Hovedresultater fra Fylkesfordelt nasjonalregnskap 1992

Tabell 4.1. Hovedtall, Fylkesfordelt nasjonalregnskap 1992

	Hele landet	Sogn og Fjordane
Bruttonasjonalprodukt (BNP), mill.kr.	784296	15720
Sysselsatte personer (1000 personer)	2032,7	52,6
Bruttoinvestering i fast realkapital, mill.kr.	156340	3137
Konsum i husholdninger, mill.kr.	373649	7998
Lønnskostnader, mill.kr.	388233	8268
Brutto driftsresultat, mill.kr.	308765	6557

Hovedtallene fra FNR92 for Norge totalt og for Sogn og Fjordane vises i tabell 4.1. Først og fremst er det fylkenes relative størrelse som avspeiles i de absolutte tallene.

Tabell 4.2. Hovedtall, prosent av hele landet

	Brutto nasjonalprodukt (BNP)	Syssel-satte personer	Brutto-investering fast realkapital	Konsum i hus-holdninger	Lønns-kost-nader	Brutto-drifts-resultat	Befolk-ning
Østfold	3,9	4,7	4,1	5,3	4,4	3,2	5,6
Akershus	8,6	8,2	7,3	11,6	9,3	7,4	9,9
Oslo	18,9	16,8	10,4	13,6	19,9	15,7	11,0
Hedmark	3	3,8	2,3	3,8	3,3	2,8	4,4
Oppland	2,9	3,9	2,9	3,8	3,2	2,8	4,3
Buskerud	4,1	4,8	3,2	5,6	4,7	3,2	5,3
Vestfold	3,3	4,1	2,5	4,7	3,8	2,7	4,7
Telemark	2,8	3,3	2,4	3,5	3,2	2,1	3,8
Aust-Agder	1,6	2	1,2	2	1,8	1,3	2,3
Vest-Agder	2,7	3,1	2,2	3,1	3	2,4	3,4
Rogaland	7,4	8,2	7	8,1	9	5,8	8,0
Hordaland	8	9,5	6,7	9,7	9,4	6,2	9,7
Sogn og Fjordane	2	2,6	2	2,1	2,1	2,1	2,5
Møre og Romsdal	4,2	5,3	3,3	4,9	4,7	4	5,6
Sør-Trøndelag	4,4	5,8	3,7	5,6	5,4	3,5	5,9
Nord-Trøndelag	2	2,9	2,1	2,5	2,3	1,9	3,0
Nordland	3,8	5,2	3,8	5	4,6	3,2	5,6
Troms	2,6	3,5	2,6	3,3	3,2	2,1	3,5
Finnmark	1,2	1,7	1,2	1,6	1,5	1	1,8
Ekstrafylket	12,5	0,6	29	0	1,2	26,7	0,0
Norge ialt	100	100	100	100	100	100	100,0
Total (mill. kr. / 1000 personer)	784296	2032,7	156340	373649	388233	308765	4286446

Den fylkesvise fordelingen vises i tabell 4.2. Det er opprettet et «ekstrafylke» som bl.a. rommer aktiviteten i Nordsjøen. Sogn og Fjordane plasserte seg på en 17. plass når det gjaldt bruttonasjonalprodukt (BNP), antall sysselsatte totalt og konsum i husholdningene. Fylket lå noe lavere for bruttoinvesteringene, og havnet der på en 18. plass.

Tabell 4.3 viser indekserte tall som tar hensyn til noen av forskjellene fylkene imellom. Vi ser her på BNP pr. innbygger, pr. yrkesaktiv, pr. sysselsatt etter bo- og arbeidssted og pr. årsverk, konsum pr. innbygger og lønnskostnader pr. lønnstaker. Bruttodriftsresultat framkommer som Bruttonasjonalprodukt - Lønnskostnader - Produksjonsskatter + Produksjonssubsidier. Vi ser at Sogn og Fjordane har lave lønnskostnader pr. lønnstaker sammenlignet med resten av landet (10 prosent lavere). Bruttodriftsresultat pr. person ligger 11 prosent over landsgjennomsnittet. Dette inkluderer selvstendiges inntekt av eget arbeid. Tallene i parentes angir fylkets rangering.

Tabell 4.3: Hovedtall pr. innbygger, yrkesaktiv, årsverk, sysselsatt person og/eller lønnstaker. Ordinære fylker. Indeks, hele landet = 100

Fylke	Regionalt bruttonasjonalprodukt pr.:					Konsum i husholdninger pr. innbygger	Lønnskostnader pr. lønnstaker	Brutto driftsresultat pr. sysselsatt etter arb.sted
	innbygger	befolkning i yrkesaktiv alder	sysselsatte etter bosted	sysselsatte etter arb.sted	årsverk			
Østfold	80	80	84	94	94	95	96	92
Akershus/Oslo	151	149	143	125	122	121	114	126
Akershus	100	96	89	120	108	118	113	123
Oslo	197	196	192	128	129	124	114	127
Hedmark	79	81	83	90	90	88	92	98
Oppland	78	78	78	85	90	90	93	97
Buskerud	89	89	86	97	95	106	100	90
Vestfold	82	83	85	93	90	100	94	88
Telemark	83	85	88	95	95	91	99	87
Aust-Agder	80	81	90	90	89	89	93	88
Vest-Agder	92	94	98	99	98	91	96	102
Rogaland	106	107	103	103	104	101	110	96
Hordaland	94	95	94	95	95	100	98	88
Sogn og Fjordane	92(5)	93(6)	88(8)	88(13)	90(10)	86(17)	90(17)	111(4)
Møre og Romsdal	87	88	90	91	96	89	93	103
Sør-Trøndelag	85	85	85	86	88	95	94	81
Nord-Trøndelag	76	77	78	79	81	85	87	92
Nordland	77	77	82	83	84	89	91	83
Troms	87	83	88	86	88	95	93	80
Finnmark	79	72	79	80	83	92	89	81
Hele landet, ordinære fylker	100	100	100	100	100	100	100	100

Tall i parentes er rangeringen for Sogn og Fjordane fylke.

Tallene for driftsresultat pr. sysselsatt avviker fra tilsvarende tall publisert i Fylkesfordelt nasjonalregnskapsstatistikk 1992. Dette skyldes at tallene i FNR-publikasjonen viser driftsresultat pr. innbygger, men har fått feilspesifisert tabellhode (dette gjelder også tallgjengivelsen i Edvardsen et.al. 1997)

BNPR pr. innbygger sier noe om graden av verdiskapning i forhold til befolkningen i et område. Mange barn og mange eldre, relativt i forhold til landsgjennomsnittet, påvirker Sogn og Fjordanes plassering her, men likevel kommer fylket bare 8 prosent bak landsgjennomsnittet.

Indeksen er ett poeng høyere for fylket dersom vi ser på BNP pr. yrkesaktiv, da denne nettopp tar hensyn til slike demografiske forskjeller. Når det gjelder indeksene for Oslo pr. innbygger og pr. yrkesaktiv forklares den i stor grad med pendlingen fra nabofylkene. F.eks. hadde vi i 1992 at over halvparten av arbeidstakere bosatt i Akershus pendlet ut av fylket. BNP pr. sysselsatt person etter arbeidssted tar hensyn til pendlingen, mens BNP pr. sysselsatt person etter bosted ikke gjør det. Vi ser at det ikke er noen forskjell mellom disse indeksene for Sogn og Fjordane, utpendlingen fra fylket var lav; kun 2,5% av arbeidstakerne bosatt i Sogn og Fjordane hadde sitt arbeidssted i et annet fylke.

BNPR pr. sysselsatt person etter bosted fanger opp regionale forskjeller i yrkesdeltaking og arbeidsledighet. Regioner med høy arbeidsledighet får bedret sin relative indeks, mens fylker med lav ledighet får en lavere indeks pr. sysselsatt etter bosted enn pr. innbygger. Det er dette som er tilfelle med Sogn og Fjordane. Det samme gjelder også for Akershus, Oslo og Rogaland. I 1992 var arbeidsløsheten bare 3,3% i Sogn og Fjordane, mens den var 5,4% for landet sett under ett.

Når det gjelder husholdningenes konsum ligger Sogn og Fjordane lavt, hele 14% under landsgjennomsnittet, og 38% bak Oslo som har det høyeste konsum pr. innbygger.

Vi har også beregnet BNPR pr. årsverk. En sysselsatt person på heltid utfører ett årsverk. Deltidsansatte utfører årsverk svarende til deltidsandelen de arbeider. Generelt har vi at en høyere deltidsandel vil gi en høyere indeks for BNP pr. årsverk, sammenlignet med indeksen for BNP pr. sysselsatte. Dette forholdet mellom indeksene har vi for bl.a. Sogn og Fjordane. Tallene indikerer at deltidsandelen er høyere her; de yrkesaktive jobber færre timer, relativt sett. Imidlertid kan det være mulige feilkilder for beregningene knyttet til BNP pr. årsverk:

- Det er forutsatt at årsverk pr. sysselsatt kun varierer med næring og ikke med fylke.
- Antall timeverk pr. årsverk varierer kun med næring, og ikke med fylke.

Det er derfor nødvendig å vurdere disse tallene som noe usikre.

Tall fra Arbeidstakerregisteret (tabell 4.4) viser at arbeidstakerne i Sogn og Fjordane jobber færre timer enn arbeidstakere ellers i landet.

Tabell 4.4. Arbeidstakere 16-74 år etter avtalt arbeidstid i hovedarbeidsforholdet. Prosent. 4. kvartal 1990 og 1996

	Avtalt arbeidstid	HELE LANDET		SOGN OG FJORDANE	
		1990	1996	1990	1996
<i>Menn</i>	4-19 timer	6	7,9	8,4	8,4
	20-29 timer	3,1	3,4	3,8	4
	30 timer og mer	90,9	88,7	87,8	87,6
	I alt	100	100	100	100
<i>Kvinner</i>	4-19 timer	25,4	24,5	30	27
	20-29 timer	20,6	19,4	22,9	22,6
	30 timer og mer	54	56,1	47,1	50,3
	I alt	100	100	100	100

Forskjellen til landsgjennomsnittet er større for kvinner enn for menn. Ser vi på utviklingen fra 1990 ser vi at andelen kvinner som arbeider heltid har økt. Bare Nord-Trøndelag hadde i perioden en større økning i andelen kvinner som arbeider heltid. Et viktig poeng her er at tallene fra arbeidstakerregisteret viser *avtalt arbeidstid i hovedarbeidsforholdet*. Det innebærer m.a.o. at deltidsarbeid på eget gårdsbruk o.l. ikke er registrert.

Bruttonasjonalproduktet (BNP) fordelt etter næring gir tall for bruttoproduktet (verdiskapningen) i de enkelte næringer. For aggregerte næringer er det beregnet indekser for bruttoproduktet i forhold til landsgjennomsnittet (tabell 4.5). Her kommer Sogn og Fjordanes posisjon som det store kraftfylke fram. For næringsgruppen elektrisk kraft ligger fylket på topp med bruttoprodukt 14 prosent over landsgjennomsnittet. Også for verkstedsindustrien og annen industri (herunder aluminiumsproduksjon) var fylket godt over landsgjennomsnittet for bruttoproduktet pr. årsverk; h.h.v. 14 (nest høyest i landet) og 8 prosent (5. plass) over.

Tabell 4.5. Bruttoproduct pr. årsverk i aggregerte næringer. Ordinære fylker. Indeks, hele landet = 100

Fylker	Primær- nær.	Annen ind.	Verksteds ind.	Elektrisk kraft	Bygg og Anlegg/ varehandel/ innenl.transp.	Bank/ forsikring/	Annen privat tjen.yt.	Off. adm.
Østfold	111	90	98	94	89	83	91	96
Akershus	111	96	112	80	120	94	110	100
Oslo	99	127	93	72	119	127	138	129
Hedmark	125	91	82	95	82	82	96	97
Oppland	91	95	100	107	87	83	72	96
Buskerud	108	83	99	105	89	83	84	101
Vestfold	118	92	106	76	85	84	89	94
Telemark	96	106	95	107	81	82	82	95
Aust-Agder	88	90	85	108	96	79	70	93
Vest-Agder	95	104	110	111	93	86	87	97
Rogaland	98	124	104	106	109	85	95	95
Hordaland	111	87	101	111	96	89	85	94
Sogn og Fjordane	77	108	114	114	87	86	90	82
Møre og Romsdal	118	112	95	99	94	84	95	91
Sør-Trøndelag	80	87	88	99	84	92	88	93
Nord- Trøndelag	89	113	115	96	80	82	65	85
Nordland	93	67	96	104	83	87	74	96
Troms	89	69	81	104	97	81	83	102
Finnmark	106	48	69	97	88	88	76	101
Hele landet	100	100	100	100	100	100	100	100

For bygg- og anlegg/varehandel og innenlandsk transport plasserte fylket seg på en 12. plass i landsammenheng, 13 prosent under landsgjennomsnittet.

Når det gjelder annen privat tjenesteyting ser vi at Sogn og Fjordane plasserer seg som nr. 7 av fylkene. Litt under landsgjennomsnittet, men det er faktisk bare Oslo og Akershus som er over

snittet her. For bank- og forsikringsnæringene er Oslo alene om å være over landsgjennomsnittet. Sogn og Fjordane var også her på 7. plass.

Boligtjenester, egen bolig er en konstruert næring i nasjonalregnskapet som ikke taes med i tabell 4.5. Produksjon av boligtjenester er, litt upresist sagt, produksjonen av det produktet som konsumeres ved at man bor i en selveiet bolig eller er andelseier i et borettslag. De sysselsatte i denne næringen er kun vaktmestere o.l., og altså svært få sett i forhold til det BNP-bidraget som beregnes. Dette vil kunne gi seg rare utslag dersom det medregnes her. Vi kommer tilbake til boligtjenestene senere, under avsnitt 4.3.

For primærnæringene ser vi at bruttoproduktet pr. årsverk er det laveste i landet, og 23 prosent lavere enn landsgjennomsnittet. Det er først og fremst jordbruket som trekker indeksen ned. De høyeste indeksene for primærnæringene finner vi for Hedmark og Møre og Romsdal.

Offentlig forvaltning omfatter også statlig og kommunal undervisning, forskning og utvikling, pleie- og omsorgstjenester m.v. Herunder beregnes produksjonen ut fra kostnadene. Sogn og Fjordane hadde landets laveste indeks, 18 prosent under landsgjennomsnittet.

Når det gjelder denne sammenligningen (og senere sammenligninger) mellom næringer er det viktig å være klar over at næringenes ulikheter i kapital- og arbeidsintensitet har stor betydning for hvordan næringene rangerer seg imellom.

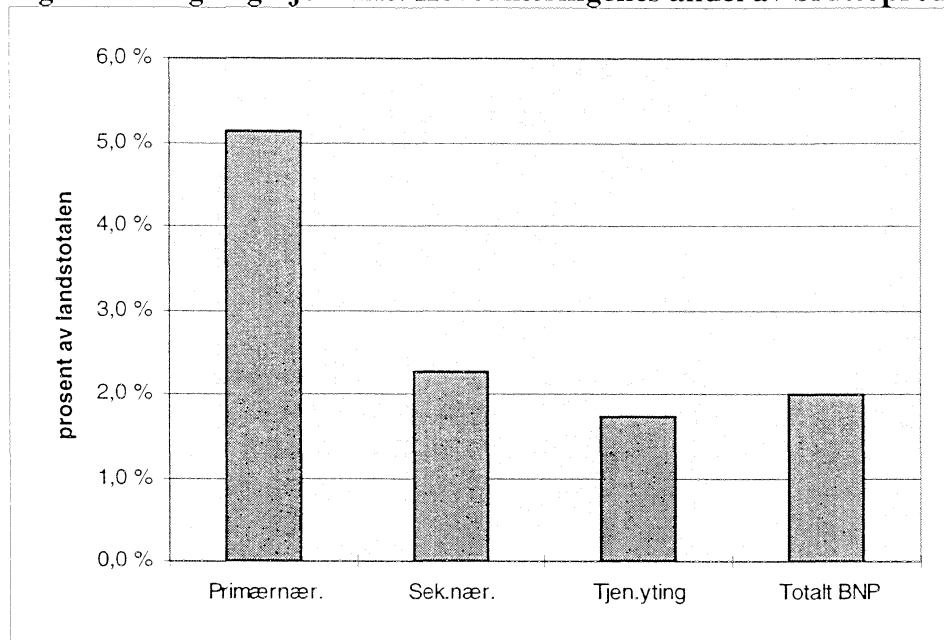
Bruttoprodukt pr. årsverk kan sees på som et mål for gjennomsnittlig (arbeids-)produktivitet. Dersom bruttoproduktet pr. årsverk var den samme innen hver næring i fylket som for hele landet, vil vi si at produktiviteten var den samme. Gjennomsnittstallet for bruttoprodukt pr. årsverk varierer mye fra næring til næring, bl.a. p.g.a ulik kapitalinnsats pr. sysselsatt.

Ved å veie sammen bruttoprodukt pr. årsverk i Sogn og Fjordane med næringsfordelingen av årsverkene i hele landet som vekter, har vi fått et gjennomsnittstall for fylket som til en viss grad korrigerer for forskjellene i nærings sammensetning i forhold til landet totalt. Mens gjennomsnittlig bruttoprodukt pr. årsverk i Sogn og Fjordane var ca. 312 300 kr. i 1992, så ble det veide gjennomsnittet med årsverksfordelingen for hele landet som vekter noe høyere, ca. 348 190 kr. (olje- og gassutvinning er holdt utenfor). Næringsfordelingen i Sogn og Fjordane har følgelig større vekt på næringer med relativt lavt bruttoprodukt pr. årsverk enn resten av landet. Gjennomsnittet for hele landet lå noe høyere enn dette, med ca. 353 290 kr. pr. årsverk. *Forskjellene i næringsfordeling forklarer dermed mesteparten av forskjellen i gjennomsnittsproduktivitet mellom Sogn og Fjordane og landsgjennomsnittet.*

4.2 Bruttoprodukt etter hovednæringer

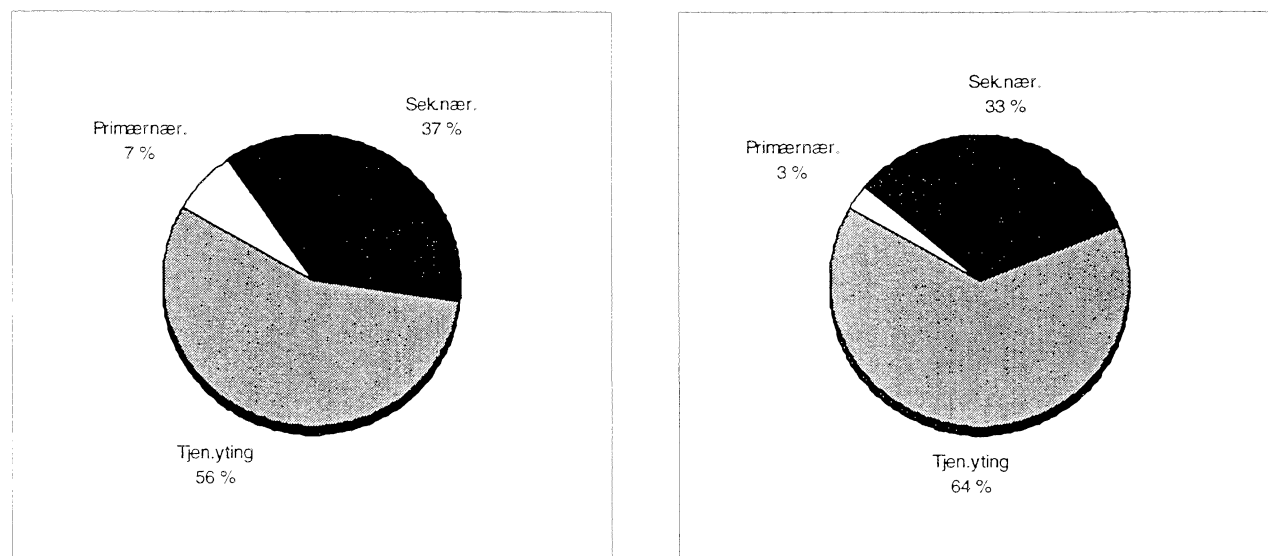
Med hovednæringer menes her primær- og sekundærnæringer, og de tjenesteytende næringer. Vi vil først se på hovednæringenes andeler av de respektive landstotalene. Dette vises i figur 4.1. Vi ser av figuren at primærnæringene har en høyere andel av landstotalen enn de andre hovednæringer i fylket. Hele 5,1% av det landets bruttoprodukt for primærnæringene stammet i 1992 fra Sogn og Fjordane. Rangert etter primærnæringenes andel av bruttoproduktet, ligger Sogn og Fjordane på en 8. plass. Sekundærnæringene i fylket bidrar til det totale BNP for sekundærnæringene med litt over 2%. De tjenesteytende næringer ligger like under 2% av totalt bruttoprodukt for tjenesteyting.

Figur 4.1: Sogn og Fjordane. Hovednæringenes andel av bruttoproduktet for landet totalt



Figur 4.2 viser hovednæringenes betydning innad i fylket. De tjenesteytende næringers betydning kommer klarere frem her: Over halvparten (56%) av fylkets totale BNP kommer fra de tjenesteytende næringer. For landet totalt utgjør bidraget fra de tjenesteytende næringer 64%. Sekundærnæringene bidrar på landsbasis med 33% av BNP, og primærnæringene kun med 3%. Sogn og Fjordane har høyere andeler for begge disse hovednæringene; h.h.v. 33% og 7%.

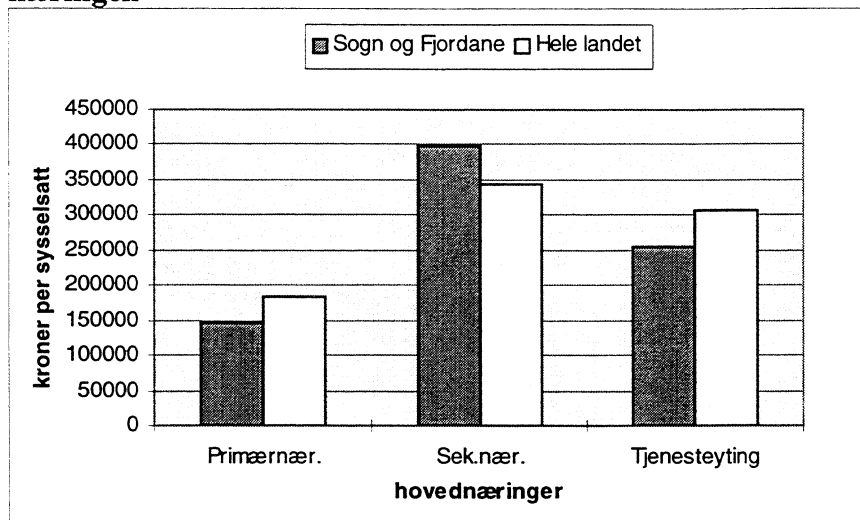
Figur 4.2: Hovednæringenes bidrag til BNP. Sogn og Fjordane og hele landet



Bruttoproduktet pr. sysselsatt i næringene er fremstilt i figur 4.3. Av hovednæringene var det sekundærnæringene i fylket som bidro mest til bruttoproduktet, målt pr. sysselsatt. Sammenlignet med resten av landet (unntatt olje og gassvirksomheten) var sekundærnæringene i Sogn og Fjordane i 1992 de næringene med høyest bruttoprodukt pr. sysselsatt. For primærnæringene var det omvendt. Her var det bare Sør-Trøndelag som hadde et noe mindre bruttoprodukt pr. sysselsatt enn Sogn og

Fjordane. De tjenesteytende næringer kom litt høyere opp i sammenligningen: Her var Sogn og Fjordane på nivå med Finnmark, og med Nordland og Nord-Trøndelag bak.

Figur 4.3: Sogn og Fjordane. Bruttoprodukt etter hovednæringer. Kroner pr. sysselsatt i næringen



Nå er det også viktig å være klar over at 1992, som er det året FNR ble laget sist, var et svært godt år for industrien i Sogn og Fjordane. Bearbeidingsverdien for 1992 var på topp (løpende priser) i forhold til andre år 1990-94, mens sysselsettingen var den laveste i perioden, slik at bruttoprodukt pr. sysselsatt trolig var på topp i 1992. Også investeringene var på topp i 1992. Dette i henhold til Regionalstatistikk 5/96 for Sogn og Fjordane (SSB 1996c).

For å si noe om produktiviteten til hver arbeider, kan vi se på forholdet mellom det fylkesvise bruttoprodukt pr. sysselsatt i de enkelte næringer og bruttoproduktet pr. sysselsatt i næringen totalt. Vi lar landsgjennomsnittet være lik 100. Da finner vi følgende tall for Sogn og Fjordane:

Indeksform; Bruttoprodukt per sysselsatt. Hele landet = 100	
Primærnæringer	79,7
Sekundærnæringer	115,8
Tjenesteytende næringer	83,1

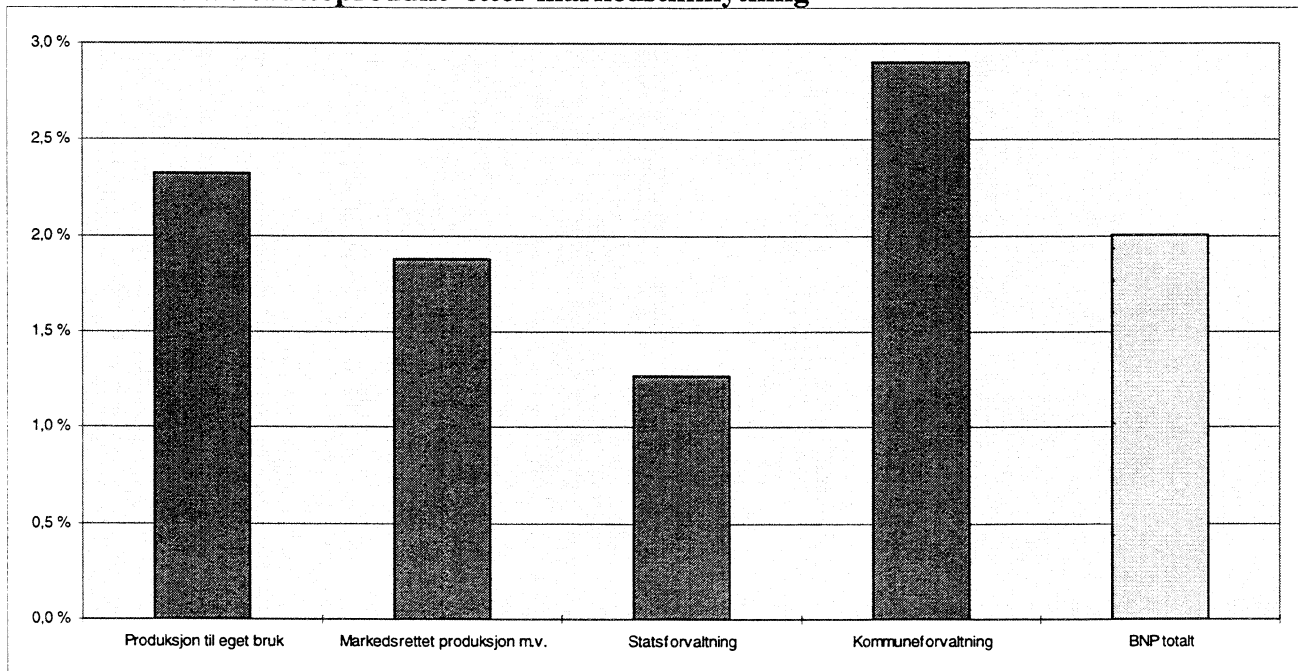
Sekundærnæringerne i Sogn og Fjordane lå i 1992 nær 16% over landsgjennomsnittet, målt ved bruttoprodukt pr. sysselsatt. Primærnæringerne lå derimot mer enn 20% under landsgjennomsnittet, og de tjenesteytende næringer 17% under.

En viktig forklaringsvariabel for disse tallene er at sekundærnæringerne i Sogn og Fjordane har innslag av kapitalkrevende industri som metallproduksjon og kraftproduksjon. Dersom man f.eks. anvender mye tradisjonell håndkraft (mange sysselsatte) og lite kapitalkrevende utstyr i en næring vil det gi en lavere indeks enn i næringer hvor det er mye kapitalkrevende utstyr, og ikke så mange sysselsatte.

4.3 Bruttoprodukt i og utenom offentlig forvaltning

Næringene i nasjonalregnskapet kan deles inn i næringer med markedsrettet produksjon og ikke-markedsrettet produksjon. Virksomheten i offentlig forvaltning er ikke-markedsrettet, med unntak av kommunal virksomhet innen vannforsyning og renovasjon. Utenom offentlig forvaltning finner vi ikke-markedsrettet produksjon i form av husholdningenes produksjon til eget bruk og virksomheten i ideelle organisasjoner. Likevel vil virksomhet utenom offentlig forvaltning i hovedsak være markedsrettet. Betegnelsen markedsrettet produksjon m.v. har derfor vært brukt om virksomheten utenom offentlig forvaltning.

**Figur 4.4: Sogn og Fjordane:
Andeler av totalt bruttoprodukt etter markedstilknytning**



Figur 4.4 viser Sogn og Fjordanes andeler av det totale bruttoprodukt innen disse grupper. For markedsrettet produksjon m.v. er andelen 1,9%. Dette er bare 0,1 prosentpoeng lavere enn hva fylkets BNP-andel tilsier.

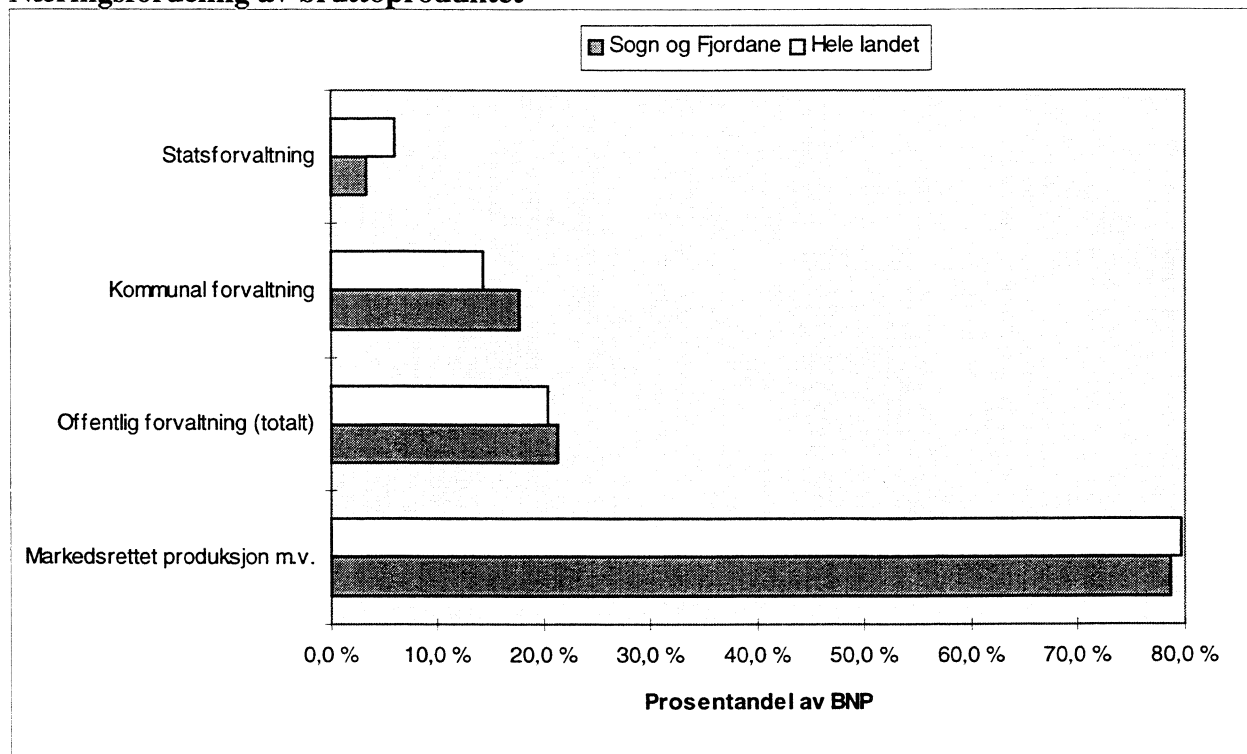
Dersom vi slår sammen stats- og kommuneforvaltningen finner vi at 2,4% av det totale bruttoprodukt i offentlig forvaltning blir generert i Sogn og Fjordane. Figuren viser hvordan dette fordeler seg på undergruppene. Av figuren ser vi at det er kommuneforvaltningen i fylket som har den største andelen av de sektorvise landstotaler. Statsforvaltningen har den laveste.

Fylket har også en større andel av «eget bruk» enn BNP-andelen skulle tilsi. Produksjon for eget bruk rommer f.eks. den delen av en gårdsproduksjon som konsumeres på selve gården, o.l. I tillegg rommer denne posten også produksjon av boligjenester fra egen bolig som vi tidligere har omtalt (avsnitt 4.1).

Figur 4.5 viser hvordan fylkets samlede bruttoprodukt fordeler seg på markedsrettet produksjon m.v, stats- og kommuneforvaltning, sammenlignet med fordelingen for landet sett under ett. M.a.o. lar vi fylkessummen for undergruppene utgjøre 100%, og sammenligner disse med landsgjennomsnittet.

Figur 4.5: Sogn og Fjordane i forhold til landet totalt, 1992.

Næringsfordeling av bruttoproduktet



Andelen for Sogn og Fjordanes BNP som stammer fra markedsrettet produksjon m.v. er 78,7 %, og dermed såvidt under landsgjennomsnittet på 79,6%. Dette er omtrent samme nivå som for Møre og Romsdal, Vestfold, Østfold, Vest-Agder og Hordaland. Størst andel av privat bruttoprodukt finner vi i Rogaland, Akershus og Oslo og Buskerud. Den statlige delen av bruttoproduktet i Sogn og Fjordane er betydelig mindre enn landsgjennomsnittet: 3,5% mot 6,1%. Tallene for kommunal forvaltning er derimot høyere: Her har fylket en andel på 17,8%, mot landssnittet på 14,3%.

4.4 Anvendelsen av bruttoproduktet

Vi skiller mellom tre typer anvendelse av BNP: Konsum i husholdningene, bruttoinvestering i fast realkapital og restgruppen annen anvendelse. Det siste rommer bl.a. offentlig konsum. Men også handelen med andre fylker og med utlandet er inkludert her. Handel med andre fylker og Sogn og Fjordanes grad av egendeckning kommer vi tilbake til under avsnitt 5.

Tabell 4.2 gir en oversikt over fylkenes andeler av landstotalen innenfor bl.a. disse anvendelsesgruppene. Her ser vi at nær en tredjedel av de totale bruttoinvesteringene ble regnet til ekstrarfylket, det vil i all hovedsak si Nordsjøen. Sogn og Fjordane innehadde 2%. Bare Aust-Agder og Finnmark hadde lavere andeler av investeringene. Men dersom vi ser investeringene i realkapital i forhold til fylkets eget BNP viser tallene at en femtedel av BNP i Sogn og Fjordane investeres i fast realkapital. Denne andelen plasserer fylket på 6. plass blant de ordinære fylker.

Når det gjelder konsum i husholdningene ser vi i tabell 4.6 på totaltall, til forskjell fra konsum pr. innbygger som vi har vist i tabell 4.3. Sogn og Fjordane er det fylket med lavest konsumandel, nest etter Oslo og Akershus.

Tabell 4.6. Konsum og investeringer i fylkene i prosent av fylkenes BNP. Kilde: FNR92

Fylker	Bruttoinvestering i fast realkapital	Konsum i husholdninger	Annen anvendelse	Totalt BNP
Hele landet, ordinære fylker	16,2	54,4	29,4	100,0
Østfold	21,0	64,0	15,0	100,0
Oslo og Akershus	12,9	43,7	43,4	100,0
Hedmark	15,4	60,3	24,3	100,0
Oppland	20,1	62,8	17,1	100,0
Buskerud	15,7	65,0	19,3	100,0
Vestfold	14,7	66,6	18,7	100,0
Telemark	17,1	59,9	23,0	100,0
Aust-Agder	14,7	61,0	24,3	100,0
Vest-Agder	16,3	54,0	29,7	100,0
Rogaland	18,7	51,9	29,4	100,0
Hordaland	16,6	58,0	25,4	100,0
Sogn og Fjordane	20,0	50,9	29,2	100,0
Møre og Romsdal	15,7	55,7	28,6	100,0
Sør-Trøndelag	16,7	61,0	22,3	100,0
Nord-Trøndelag	21,4	60,6	18,0	100,0
Nordland	20,0	63,0	17,1	100,0
Troms	19,5	59,1	21,5	100,0
Finnmark	20,6	64,1	15,3	100,0
Ekstra fylket	46,4	0,0	53,6	100,0

Vi har nå gjennomgått både produksjons- og anvendelsessiden av BNP, og spørsmålet er om man kan trekke en konklusjon i retning av om fylket totalt sett sparer eller bruker?

For å kunne si noe presist om et lands sparing må man kjenne til bruttonasjonalinntekten (BNI). For fylkene er det ikke beregnet BNI-tall, så noen sikker konklusjon kan vi ikke komme med her. Men vi har vist at det private konsum i fylket er lavt, også sett i forhold til fylkets verdiskapning; i 1992 var indeksen for konsum pr innbygger i husholdningene 6 poeng lavere enn indeksen for BNP pr. innbygger. Når vi nå også har sett at en stor andel av fylkets BNP ble investert i fast realkapital er dette klare indikasjoner på at fylket må kunne karakteriseres som et sparefylke.

5. Regional avhengighet

5.1 Avhengighet og arbeidsdeling

Et aspekt av problemstillingen om hvordan de ulike næringene faktisk bidrar til det samlede resultat, er avhengigheten. Hva ville skjedd om en næring falt ut? Samfunnsøkonomiens anatomi er såpass kompleks at svaret her vil kunne variere vesentlig mellom sektorene, og tildels uavhengig både av næringenes BNP-messige nivå og deres mål for BNP pr. sysselsatt. En næring som har et lavt BNP pr. sysselsatt, kan være så nødvendig for samspillet med andre næringer at det får store konsekvenser om den endrer sitt aktivitetsnivå. Og tilsvarende kan høytpriuede næringer være i en sisteleddsfase i produksjonskjeden og betjene slike luksusbehov at en uten større vansker vil kunne tilpasse seg en stans i aktiviteten.

Tilsvarende vil en få at ulikheter mellom fylkene i både BNP-nivå og BNP pr. sysselsatt ikke gir noen avspeiling av fylkenes plass i det organiske samspillet i landets produksjonssystem.

Skal en gi en illustrasjon av inter-avhengigheten mellom næringer og fylker, vil dette kreve en interregional kryssløpsbasert analyse. Gjennom slike kryssløpsanalyser vil en kunne simulere hvilke effekter det vil få for aktiviteten i andre næringer eller i sluttanvendelser som eksport, konsum og investering, om en øker eller minsker aktiviteten i en enkelt næring. Jo vanskeligere det er for mottakeren å substituere med import, jo større effekter får det om aktiviteten svekkes i en leverende næring. Og tilsvarende vil en næring som er en stor etterspørter etter innsatsfaktorer fra andre, kunne gi impulser til leverandørene ved egen aktivitetsendring.

På nasjonalt nivå er det utviklet et rikholdig modellapparat som illustrerer slike interavhengigheter, basert på leveransekoefisienter fra nasjonalregnskapene. Tilsvarende er det utviklet regionale modeller, basert på leveransestrukturen fra de fylkesvise nasjonalregnskapene. Her har en data for produksjon og anvendelse for næringer og sluttforbrukere i hvert fylke. Men en har ikke i dette datasettet tall for hvilket fylke som leverer til hvem. Det en får kunnskap om gjennom de fylkesvise nasjonalregnskap, er bare fylkets samlede produksjon og anvendelse pr. produktslag. Dette gir imidlertid grunnlag for å anslå egenandeler, og dermed utarbeide modeller hvor fylkenes impulser til (og mottak av impulser fra) resten av landet skilles ut fra intern-avhengigheter innen fylket. På dette grunnlag er det utarbeidet regionale modeller som kan beregne fylkesvise effekter av aktivitetsendringer i enkelt næringer i eller utenfor fylket.

Gjennom slike ringvirkningsbaserte analyser vil en normalt finne at de samlede økonomiske effekter av aktivitetsendringer i enkelt næringer og/eller enkelt fylker vil langt overstige disse aktivitetenes registrerte BNP-andel. Hvor store ringvirkningseffekter en vil få, vil variere mellom næringene (og mellom fylkene), og vil tildels være påvirket av modellforutsetninger benyttet i den enkelte analyse.

Det vil kreve ressurser ut over dette prosjektets ramme å gi uttømmende empiriske analyser av denne inter-avhengigheten. Andre prosjekter i det prosjektknippet "Regional arbeidsdeling" som også dette prosjektet inngår i, har sett nærmere på interavhengigheten ut fra ulike vinklinger, bl.a. med endel empiriske analyser som illustrerer poengene (se Hagen et.al.1997).

Et mer trivielt mål for den regionale avhengigheten får en ved å se på graden av varebytte og handel inn og ut av de ulike regionene. Jo større del av økonomien som er engasjert i interregionale

transaksjoner, jo mer avhengig er regionen normalt av omverdenen, og jo mer påvirkes omverdenen av regionens aktiviteter. Men slike empiriske avhengighetsmål må ikke forveksles med de effektbaserte avhengigheter som er omtalt ovenfor. Evnen til å omstille handelsmønsteret til nye rammebetingelser vil ofte variere tildels uavhengig av det eksisterende nivået på samhandelen over regiongrensene.

5.2 Eksport/import

I det fylkesfordelte nasjonalregnskapet blir ikke eksport/import fordelt på fylker. Dette skyldes bl.a. manglende datagrunnlag for å gjøre dette. For året 1994 ble det foretatt en vedleggsundersøkelse til industristatistikken. Her forsøkte man bl.a. å tilbakeføre eksport og import til produksjons-/konsumfylke. En viktig begrensning med denne statistikken er at den kun omfatter bergverk og industri.¹ På landsbasis hadde vi at eksporten fra denne sektoren utgjorde 36,2 prosent av all eksport. Eksport av olje og gass utgjorde 33,4 prosent. D.v.s. at litt under en tredjedel av all eksport (30,4 prosent) ikke er sporet tilbake til opprinnelsesfylket i vedleggsundersøkelsen. Ifølge vedleggsundersøkelsen eksporterte Sogn og Fjordane i 1994 for 5,589 milliarder kroner. Dette utgjorde 5,3 prosent av samlet eksport fra industri og bergverk for hele landet.

Eksporten fra industri og bergverksnæringene utgjør en stor del av landets samlede eksport. Vedleggsundersøkelsens eksporttall kan derfor være gode indikatorer for den fylkesvise fordeling av total eksport. Når det gjelder importen til industri og bergverksnæringene utgjør dette en liten del av total import. M.a.o. kan ikke importtallene fra vedleggsundersøkelsen brukes som noe mål på total fylkesfordelt import i 1994.

Tabell 5.1 gir bl.a. en oversikt over fylkenes andeler av eksport og import for industri og bergverk 1994 i følge vedleggsundersøkelsen.

Videre har SSB nylig offentliggjort tall for eksport av varer, hvor også produksjonsfylket lokaliseres. (Ukens statistikk nr. 13-14/97) Disse tall er for vareeksporten januar og februar 1997 og er også presentert i tabell 5.1. Det er her tatt utgangspunkt i tollstedstatistikken (dvs. at det kun er varer som må tolldeklarerer som omfattes), og de utførte varer er lokalisert til produksjonsfylket. Her er også petroleumsvirksomheten tatt med. Den er ikke skilt ut i noe eget fylke, men lagt til de fylker der produksjonen er lokalisert. Dette er grunnen til at Rogaland har en så mye høyere andel av total eksport i den nye statistikken for 1997 enn i vedleggsundersøkelsen fra 1994.

Av tabell 5.1 ser vi at Sogn og Fjordane har en noe mindre andel av total eksport, nå som det ikke kun dreier seg om eksport fra industri og bergverk. Men andelen er fortsatt betydelig; 5,2% av all eksport i årets første måneder stammet fra Sogn og Fjordane. Dette plasserte fylket på en tolvte plass for total eksport fra fylkene. Dersom vi kun betraktet tall fra industri og tradisjonell bergverk i 1994 rangerte fylket på en niende plass for total eksport.

¹ Eksport av fisk og fiskeprodukter levert fra fiskeforedling dekkes av undersøkelsen, men ikke annen fisk og oppdrettsfisk. Andre viktige deler av eksporten som ikke dekkes av vedleggsundersøkelsen er utenriks sjøfart og olje- og gassvirksomheten.

Tabell 5.1: Fylkenes andeler av eksport og import for industri og bergverk 1994. Fylkenes andeler av total vareeksport jan. og febr. 1997. Prosent

Fylke	For Industri og tradisjonell bergverk		Tradisjonelle varer
	Eksport-94,andel	Import-94,andel	Eksport-97, andel
Østfold	8,3	9,5	7,4
Akerhus	3,8	4,7	2,8
Oslo	3,7	7,1	4,5
Hedmark	2,2	2,3	1,8
Oppland	2,3	1,3	2,1
Buskerud	6,5	7,5	5,9
Vestfold	7,2	5,6	6,2
Telemark	9,7	7,1	5,9
Aust-Agder	1,6	2,2	1,5
Vest-Agder	9,8	14,0	7,1
Rogaland	6,7	9,1	12,5
Hordaland	12,0	8,7	10,9
Sogn og Fjordane	5,3	3,6	5,2
Møre og R.	7,8	5,7	8,2
Sør-Trøndelag	2,6	3,0	1,9
Nord-Trøndelag	2,0	1,7	2
Nordland	5,3	5,2	4,6
Troms	1,5	0,6	1,4
Finnmark	1,8	1,0	0,7
Ikke fylkesfordelt	0,04	0,0	7,5
Totalt	100,0	100,0	100,0

En svakhet ved den nye statistikken som kan ha betydning for Sogn og Fjordane er at en stor del av eksporten er vanskelig å spore tilbake til opprinnelsesfylke. Dette gjelder særlig eksport av fisk, hvor hele 14,4 prosent av total fiskeeksport ikke kunne fordeles til noen produksjonsfylker. Dette har bl.a. sin årsak i at fiskeeksportører blander fisk fra flere fylker før eksporten skjer. Dessuten oppgir noen handelsfirma og bedrifter med videreforedling sitt hjemstedsfylke, istedenfor opprinnelsesfylke for fisken.

5.3 Fylkets egedekningsgrad

Det beregnes ikke tall for interregionale produktstrømmer i den fylkesfordelte nasjonalregnskapsstatistikken. Vi må derfor bruke andre kilder for dette, og vender først tilbake til vedleggsundersøkelsen for industri og tradisjonell bergverk 1994. Foruten statistikk for eksport og import rommer den også fordelinger av leveransene til og fra eget fylke, og landet forøvrig. Tabell 5.2 viser hvordan den totale industriproduksjon innad i hvert fylke fordeles til eget fylke, landet forøvrig og utlandet. (Eksport- og importandelene skiller seg fra de som er omtalt over ved at de ikke er andeler av landets totale eksport-/importvolum, men andeler av industriproduksjonen i hvert enkelt fylke).

Tabell 5.2: Salg av egenproduserte varer og utførte tjenester etter sluttleveringsadresse. 1994. Prosent av fylkenes totale salg i industri og tradisjonelt bergverk

Fylke	Eget fylke	Landet ellers	Utlandet
Østfold	21	37	41
Akerhus	26	48	26
Oslo	36	51	13
Hedmark	22	57	21
Oppland	23	47	30
Buskerud	17	46	37
Vestfold	20	36	44
Telemark	20	21	59
Aust-Agder	15	53	32
Vest-Agder	12	20	68
Rogaland	36	40	24
Hordaland	27	31	42
Sogn og Fjordane	22	29	49
Møre og R.	24	35	41
Sør-Tr.lag	41	37	22
Nord-Tr.lag	23	53	24
Nordland	23	29	48
Troms	30	33	37
Finnmark	13	26	61
Ekstrafylket	0	59	41

Tabell 5.3 viser andeler av det totale forbruk av varer og tjenester innen industri og bergverksnæringene som stammer fra eget fylke, landet forøvrig, eller som importeres fra utlandet.

Tabell 5.3: Forbruk av råvarer og tjenester etter opprinnelsesadresse. 1994. Prosent av fylkenes totale forbruk i industri og tradisjonelt bergverk

Fylke	Eget fylke	Landet ellers	Utlandet
Østfold	32	27	41
Akerhus	30	36	34
Oslo	34	40	26
Hedmark	52	33	15
Oppland	50	36	14
Buskerud	27	35	38
Vestfold	23	52	25
Telemark	43	20	37
Aust-Agder	25	36	39
Vest-Agder	17	17	66
Rogaland	38	37	25
Hordaland	26	52	22
Sogn og Fjordane	41	33	26
Møre og R.	43	36	21
Sør-Tr.lag	56	25	19
Nord-Tr.lag	60	24	16
Nordland	35	29	36
Troms	58	32	10
Finnmark	49	23	28
Ekstrafylket	0	100	0

Blant næringsområdene fant man at metallindustrien hadde den høyeste importandelen. Dette er med på å trekke importandelen for industri og bergverk i Sogn og Fjordane opp til 26%. Likevel er dette betydelig lavere enn eksportandelen. Vi ser at 49% av salget fra industri-og bergverksnæringene i 1994 gikk til utlandet. Men vi ser også at egenandelen er høy: 41% av det totale forbruk av varer og tjenester innen industri og bergverk stammet fra eget fylke.

Ved å sammenlikne fylkenes samlede produksjon med deres samlede anvendelse for varegrupper, får en et bilde av hva fylket bidrar med til den regionale arbeidsdelingen, og hva en får tilgang til som følge av denne. Jo finere en inndeler varegruppene, jo større blir normalt avviket mellom fylkets egen produksjon og samlet bruk.

Fylkesfordelt nasjonalregnskap offentliggjør tall for produksjon etter næring. Dette kan være forskjellig fra produksjon etter vareslag. Fisk er f.eks. en vare som kan leveres både fra fiskerier næringen og fra fiskeforedlingsbedrifter, siden foredlingsbedriftene kan videreforhandle råfisk i tillegg til foredlede fiskeprodukter. Både produksjon etter vareslag og fylkesvis anvendelse er tall som kan beregnes ut fra de opplysninger som er innhentet i forbindelse med utarbeidelsen av det fylkesvise nasjonalregnskap, men er ikke en del av den offisielle nasjonalregnskapsstatistikk.

Tabell 5.4. Produksjon i prosent av anvendelse, produktgrupper. Beregninger basert på materiale fra FNR 1992

Fylker	Primær- nær.	Verksteds ind.	Annen ind.	Elektrisk kraft	Bygg og Anlegg/ varehandel/ innenl.transp.	Bank/ forsikring/ boligtjen.	Andre privat tjen.yt.
Østfold	69	92	122	80	81	95	84
Akershus	103	66	45	13	133	90	138
Oslo	5	38	77	1	125	119	135
Hedmark	119	57	111	81	94	97	103
Oppland	117	75	87	170	91	96	96
Buskerud	77	147	90	153	94	94	89
Vestfold	103	103	122	0	100	97	89
Telemark	99	83	129	153	81	92	94
Aust-Agder	91	108	64	210	95	105	81
Vest-Agder	109	84	109	147	101	98	92
Rogaland	105	110	101	104	134	93	98
Hordaland	105	95	100	179	116	112	93
Sogn og Fjordane	109	92	135	187	88	97	86
Møre og Romsdal	104	117	108	109	98	98	87
Sør-Trøndelag	102	63	87	104	126	107	94
Nord-Trøndelag	97	81	123	73	79	95	72
Nordland	115	43	96	142	102	95	78
Troms	108	23	68	116	98	100	89
Finnmark	73	16	114	104	91	92	77
Sum fylker	97	80	96	102	109	101	107
Ekstrafylket	0	1	38	68	3	0	3

For alle tabellens produktgrupper innen primær- og sekundærnæringene inkl. kraftproduksjon, har Sogn og Fjordane en høyere produksjon i forhold til anvendelsen enn landet forøvrig. For de øvrige produkter levert fra andre næringer er det imidlertid motsatt. For finans- og boligjenester ligger

fylket nær landssnittet, mens det har en klart lavere egenproduksjon i forhold til anvendelsen for gruppen transport, handel, bygg/anlegg samt for gruppen øvrige private tjenester.

At fylket i stor grad er leverandør av produkter fra primær- og sekundærnæringene mens det er netto mottaker fra tertiærnæringenes produkter, bidrar til et høyt BNP pr. sysselsatt, siden det er de kapitalsterke bransjer hvor fylket har en selgerrolle. Også fylkets høye eksportandel kan tilskrives denne rollen i det interregionale og -nasjonale produktbyttet.

6. Effekter av metodevalg

De siste årene har det blitt stilt stadig større krav til internasjonal sammenlignbarhet for ulike lands nasjonalregnskap, herunder BNP. Dette er bl.a. en følge av at BNP-målet er tatt i bruk i en rekke sammenhenger, f.eks til å beregne medlemskontingent til EU, EØS og andre internasjonale organisasjoner. Også regionalt fordelte tall spiller en rolle i de internasjonale avtalene. Det har derfor blitt laget et direktiv for utarbeidelsen av nasjonalregnskap og regionale regnskap (ESA 95), som skal sikre at tallene er sammenlignbare, se Eurostat (1996). For regionale regnskap er det dessuten laget en metodepublikasjon, Eurostat (1995), som utdypet og supplerer disse reglene.

6.1 Hovedprinsipp for regionalisering

Utgangspunktet er at reglene som i nasjonalregnskapet brukes til å avgrense virksomhet mellom nasjonene, også anvendes på de regionale enhetene innen et land. Den anbefalte framgangsmåten er at en starter med en oversikt over de økonomiske enhetene som hører hjemme i en region, og deretter registrerer bruttoproduktet for disse enhetene. I prinsippet kan en finne bruttoproduktet ut fra regnskapstall, evt tall for produksjon og produktinnsats for de lokale bransjeenheter (bedriftene). BNP for regionen framkommer ved å summere bruttoproduktet for de økonomiske enhetene som hører hjemme i regionen, og korrigere summen for næringene med netto produktskatter (f.eks. merverdiavgift) og FISIM (verdien av indirekte målte finansielle tjenester).

Hva er en økonomisk enhet ?

For å fordele bruttoproduktet riktig på region, er det viktig at de foretakene som har avdelinger i flere regioner rapporterer tall for de lokale enhetene. Fylkesfordelt nasjonalregnskap bygger på data for lokale bransjeenheter (bedrifter) så langt det er mulig. En beskrivelse av hvordan foretak skal inndeles i bedrifter er gitt i innledningen til standard for næringsgruppering (SN94), se Statistisk sentralbyrå (1994). Regnskapsstatistikk finnes bare for foretakene. For å skaffe bedriftsdata, må en altså ha tilleggsopplysninger utover dette. Den næringsstatistikken som er utnyttet for 1992, inneholder data for bedrifter. Det er derfor ikke slik at de regionale fordelingene som er beregnet skyldes at all virksomhet i foretakene er registrert ved hovedkontorer etc.

For bygge- og anleggsvirksomhet og kraftproduksjon eksisterer det spesielle bedriftsdefinisjoner, som ikke gir samme muligheter for oppdeling i lokale enheter som i de andre næringene i bedriftsregisteret. Spesiell omtale av disse næringene er gitt nedenfor.

Selv om et foretak rapporterer tall for enkeltbedrifter, kan det være problemer knyttet til verdsettingen av produksjon som leveres til andre bedrifter innen foretaket. Her må en bygge på foretakenes interne avregningspriser. Selv når bedriftene er organisert som egne foretak, kan lignende problemer oppstå når kundene stort sett er andre foretak innen samme konsern. Tilsvarende problemer har en også ved beregning av nasjonal produksjon innen multinasjonale foretak. Kanskje er likevel slike problemer større ved beregning av regionale regnskap enn for landet som helhet.

For offentlig forvaltning og ideelle organisasjoner eksisterer det normalt ikke observerbare priser for de tjenestene som produseres. Produksjonen er derfor verdsatt ut fra produksjonskostnadene.

6.2 Følsomhetsberegninger

Nedenfor er det omtalt en rekke følsomhetsanalyser, der vi har beregnet konsekvenser av alternative prinsipper og metoder for anslagene på regional verdiskapning (bruttoproduktet). Vi har belyst dette ved å sammenligne alternative nivåfall per innbygger for 1992. Mer fullstendige resultater for alle fylkene kan finnes i Edvardsen et. al. (1997).

Elektrisitetsforsyning

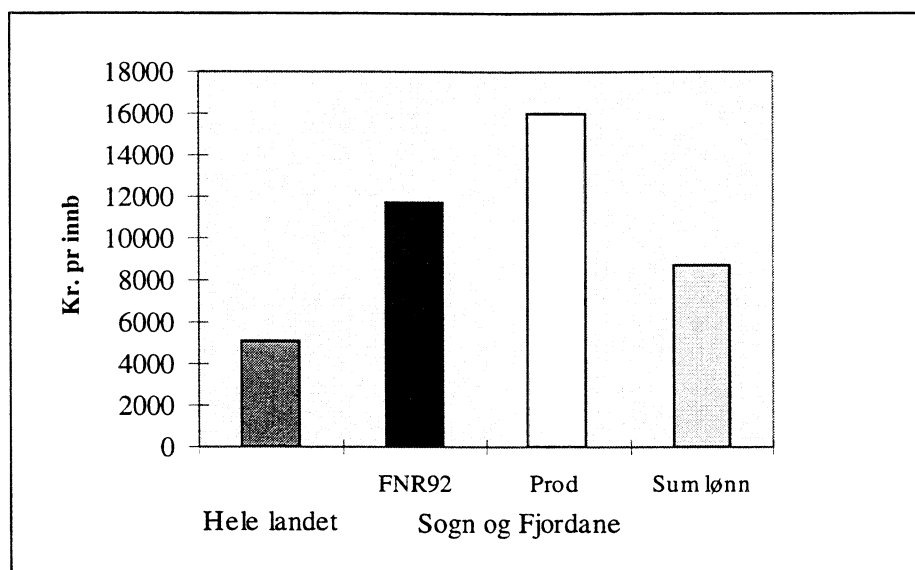
Dette er en viktig næring for Sogn og Fjordane. Næringen er karakterisert ved at den består av få store kapitalintensive produksjonsenheter, og et stort antall arbeidsintensive administrasjonseenheter. Tradisjonelt gjelder spesielle bedriftsdefinisjoner i næringen. Foretakene er ofte multiregionale med distribusjonsnett på tvers av regioner. I de internasjonale retningslinjene anbefales det at bruttoproduktet splittes i en arbeids- og en kapitalrelatert del ut fra forholdet mellom lønn og kapitalslit. Den kapitalrelaterte delen fordeles så med en indikator på realkapitalen i fylkene. For 1992 finnes ikke tilstrekkelig data til å følge denne anbefalingen.

De siste årene er elektrisitetsforsyningen omorganisert, og næringen er nå i nasjonalregnskapet splittet i delnæringene produksjon av elektrisitet, krafttransport (utleie av ledningsnett for overføring av kraft) og omsetning av elektrisitet. Den nye næringsinndelingen har gitt en bedre mulighet til å regionalisere bruttoproduktet siden karakteristika ved de ulike deler av produksjonen er svært forskjellige. I FNR 1992 er bruttoproduktet i produksjon av elektrisitet fordelt etter fylkesvis produksjon målt i kilowattimer multiplisert med priser på bruk av elektrisitet i fylket. Kilde er elektrisitetsstatistikken for 1992. Næringene krafttransport og omsetning av elektrisitet er fordelt etter lønnssummer i lønns- og trekkoppgaverregisteret. I tidligere regnskap ble fylkesfordelingen basert på lønnstall og sysselsettingstall.

Vi har sammenlignet fordelingen av bruttoproduktet i elektrisitetsforsyning i FNR92 med alternativet å fordele alle næringene med lønnssummer som fordelingsnøkkel («Sum lønn» i figuren), og med alternativet å fordele alle næringene etter beregnet verdi av kraftproduksjonen («Prod» i figuren), se figur 6.1.

For Sogn og Fjordane gir den valgte metoden betraktelig større bruttoprodukt enn den tidligere indikatoren lønn/sysselsetting, men mindre enn om alle delnæringene var blitt fordelt etter produksjonen.

Figur 6.1: Bruttoprodukt pr. innbygger i elektrisitetsforsyning 1992



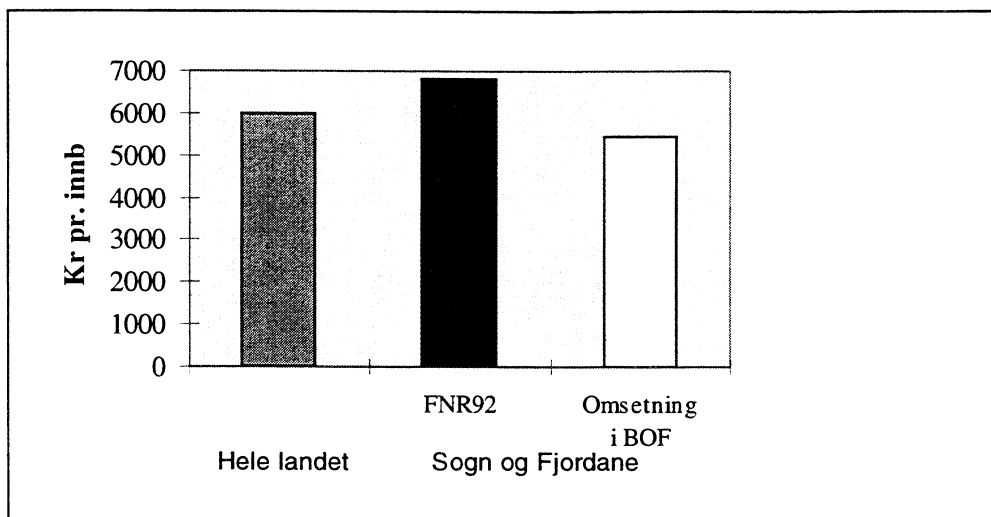
Elektrisitetsproduksjonens betydning kommer klart fram fra figur 6.1. Bruttoproduktet pr. innbygger i Sogn og Fjordane var mer enn dobbelt så stort som landsgjennomsnittet. Metoden som ble valgt i FNR92 gir ca 3000 kr mer i bruttoprodukt pr. innbygger enn det som den tidligere metoden med fordeling ut fra sysselsettingstall/ lønnssummer gir.

Dersom anslaget på produksjonsverdien hadde blitt brukt som indikator for å fordele hele produksjonen også i næringene krafttransport, -salg og distribusjon, hadde bruttoproduktet pr. innbygger vært enda 4300 kr høyere enn i fylkesfordelt nasjonalregnskap. Forskjellen mellom FNR92 og en fordeling ut fra lønnssummer tilsvarte 320 millioner kr totalt for fylket.

Bygg og Anlegg

I bygge- og anleggsnæringene er det sjelden at foretakene har fast administrasjon eller regnskapsførende lønnskantor registrert der produksjonen forgår, da prosjektene er kjennetegnet med en begrenset varighet. I bedriftsregisteret er foretakene inndelt i lokale enheter bare når det er opprettet faste avdelingskontorer. Ifølge de internasjonale retningslinjene for regionale regnskap skal anleggsplassene likevel betraktes som egne lokale enheter. FNR har forsøkt å følge opp dette ved å la produksjon og produktinnsats bli bestemt av anvendelsen av bygge- og anleggsprodukter. Dette ble gjort også i tidligere FNR-versjoner, men ikke i beregningene for 1990, da bruttoproduktet ble fordelt etter omsetning i bedrifts- og foretaksregisteret (BOF). Forskjellen mellom de to beregningsmåtene er likevel det nærmeste vi kommer til å illustrere konsekvensene av manglende regional oppdeling av foretakene i næringen.

Figur 6.2: Bruttoproduct pr. innbygger i Bygge- og anleggsvirksomhet 1992



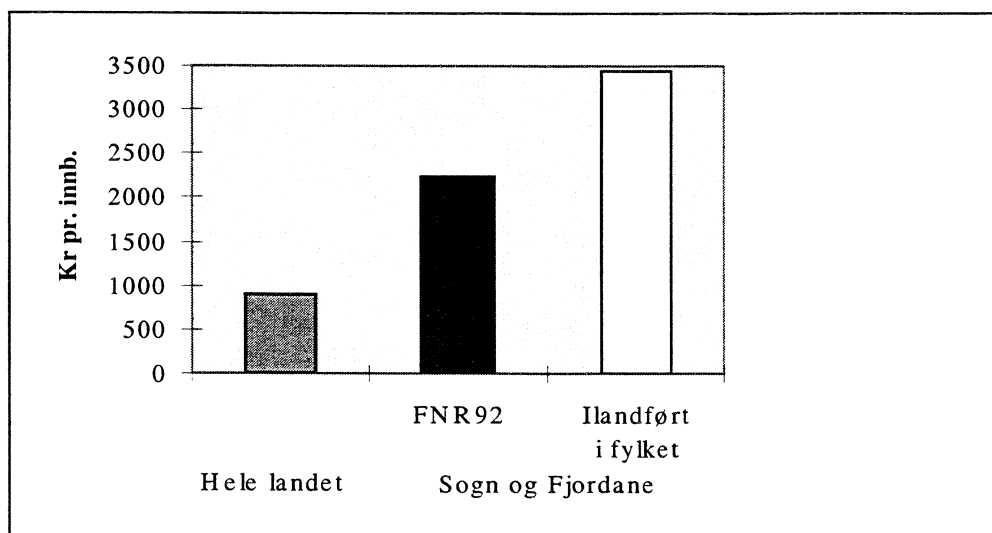
For Sogn og Fjordane har dette stor betydning, slik figur 6.2 viser. Forskjellen på de to beregningsmåtene tilsvare over 1300 kr pr. innbygger, eller totalt 143 millioner samlet for fylket.

Beregningen av anvendelsen av produktene avhenger bl.a. av regional fordeling av investeringer i bygg og anlegg, som i sin tur bygger på tildels svakt datagrunnlag. Det arbeides imidlertid for tiden med å forbedre datagrunnlaget ved å spørre foretakene hvor de leverer bygge- og anleggsproduktene

Fiske

I FNR92 har vi i utgangspunktet fordelt fangsten av hvert fiskeslag etter ilandføringsfylke. Vi har imidlertid innført en spesialvare som omfordeler fangsten til fylket hvor fartøyene er registrert, slik at FNR92 baseres på en fordeling av bruttoproduktet etter registreringsfylke. Det ble i 1992 ilandført langt mer fisk i Sogn og Fjordane enn det ble levert fra båter registrert i fylket.

Figur 6.3 Bruttoproduct pr. innbygger i fiske og fangst 1992



I figur 6.3 er bruttoproduktet i FNR92 sammenlignet med et alternativ der fangsten er fordelt etter ilandføringsfylke uten spesielle korreksjoner. Produktinnsatsen er i begge tilfelle fordelt som verdien av produksjonen i næringen i det aktuelle alternativet.

Dersom verdien av fangsten hadde blitt registrerte i det fylket der fangsten ble ført i land, ville det gitt et bruttoprodukt pr. innbygger i Sogn og Fjordane som var 1200 kr større enn metoden i fylkesfordelt nasjonalregnskap 1992. Totalt for fylket tilsvarte dette 129 millioner kr i bruttoprodukt.

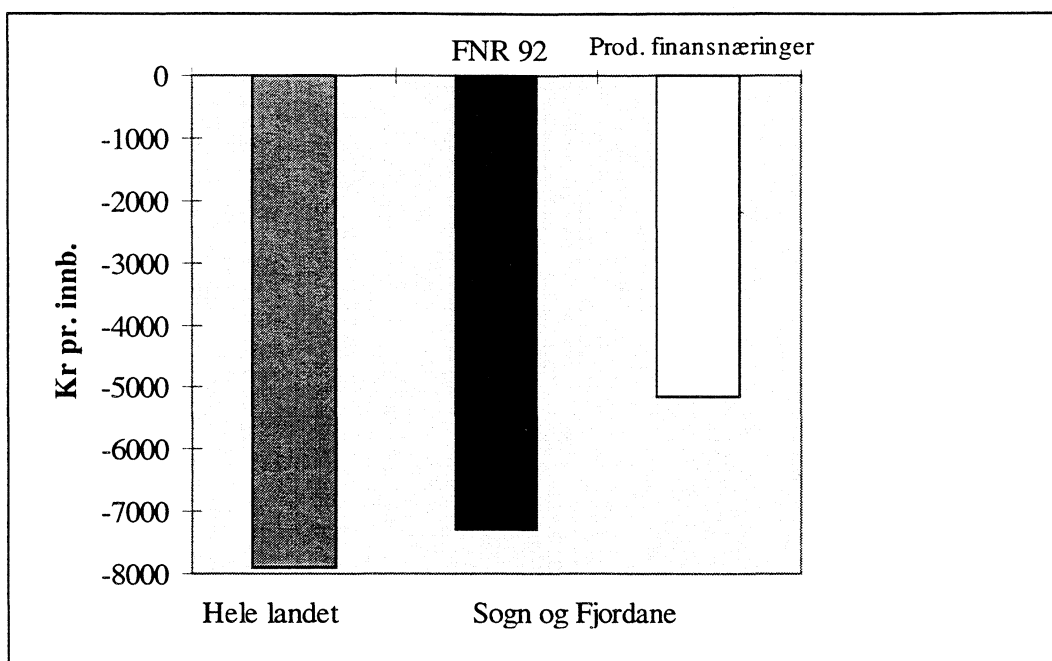
Finansformidling, indirekte målte tjenester (FISIM)

Størsteparten av produksjonen i bankene er inntekter fra rentemarginen mellom ut- og innlån. Rentemarginen kan ses på som verdien av en tjeneste bankene yter. Denne er imidlertid ikke ført som produktinnsats/ konsum for de som mottar tjenesten og betaler rentemarginen, men ført ufordelt til produktinnsats i egne nominelle næringer uten produksjon. Mer generelt er FISIM definert som formuesinntekter fratrukket renteutgifter og inntekter fra egne fond for finansinstitusjoner (tidligere kalt «frie banktjenester»). Det er ikke enighet internasjonalt om hvordan FISIM evt. skulle fordeles på mottakere.

I tidligere regnskap har man regionalisert FISIM proporsjonalt med produksjonen i de tilhørende finansnæringer. Dette kan være rimelig, f.eks. dersom en ikke tolker rentemarginen som verdien av en produsert tjeneste, men ganske enkelt som finansinntekt. Finansinntekter og -utgifter skal ikke være med i bruttoproduktet. Et slikt syn på korreksjonsposten FISIM gjør det naturlig å korrigere der de uvedkommende inntektene er beregnet. Også når korreksjonen begrunnes med at det er produsert en tjeneste som ikke er fordelt tilfredsstillende på mottakere, kan det gi mening å fordele FISIM og produksjonen i banknæringen på samme måte. Dette vil være tilfelle dersom ut- og innlånerne tilhører samme region. Det finnes lite statistikk over rentestrømmer på tvers av regioner, men det er god grunn til å tro at næringene/konsumentene som egentlig skulle hatt FISIM som produktinnsats/konsum, har en mer spredt fordeling på fylker enn de svært så sentraliserte finansnæringene.

I regnskapet for 1992 har vi i henhold til retningslinjene fra Eurostat fordelt FISIM proporsjonalt med de ulike fylkenes samlede bruttoprodukt. Tallene i figur 6.4 illustrerer denne beregnede produktinnsatsen (FISIM), sammenlignet med den tidligere fordelingen etter finansnæringenes produksjon. Denne produktinnsatsen (FISIM) vil utgjøre et negativt BNP-bidrag for de enkelte fylkene.

Figur 6.4: Bidrag til BNP pr. innbygger av indirekte målte finanstjenester (FISIM) 1992



Dersom de indirekte målte finanstjenestene (FISIM) hadde blitt fordelt på fylker ut fra produksjonen i finansnæringene, ville produktinnsatsen i Sogn og Fjordane ha vært 2160 kr mindre pr. innbygger enn tallet i FNR92. Dette tilsvarer en produktinnsats på 231 millioner kroner. Forskjellen gjenspeiler at Sogn og Fjordane har forholdsvis mindre sysselsetting i disse næringene enn landsgjennomsnittet. FNR92 gir mindre bruttoprodukt i Sogn og Fjordane enn den tidligere metoden med fordeling etter produksjonen i finansnæringene.

Produktskatter og produktsubsidier

I fylkesfordelt nasjonalregnskap beregner vi bl.a. bruttoproduktet etter næring, målt i basisverdi. Brutto nasjonalprodukt regnes til kjøpverdi. For å beregne BNP i et fylke ut fra totalt bruttoprodukt i fylkene, må en i tillegg til å trekke fra korreksjonen for indirekte beregnede finanstjenester (FISIM), legge til netto produktskatter i fylket.

Netto produktskatter (produktskatter- produktsubsidier) er netto overføringer til offentlig forvaltning fra innenlandske produsenter i form av skatter og avgifter (fratrasket støtteutbetalinger fra offentlig forvaltning til produsentene) som er tilknyttet produkter. De avhenger av størrelsen på produksjonen og/ eller anvendelsen av avgiftsbelagte eller støtteberettigede produkter. Netto produktskatter fremkommer som differansen mellom kjøpverdien på et produkt og det som produsenten faktisk mottar (basisverdi) etter at skatter/ subsidier på produktet er betalt/ mottatt. En kan grovt dele produktskattene og -subsidiene i to typer. Noen påløper som følge av at varen produseres og andre som følge av at varen omsettes eller anvendes. Driftstillegg i melkeproduksjonen er et eksempel på produktsubsidie av den første typen, mens merverdi-, investerings-, alkohol- og tobakksavgift er eksempler på produktskatter som er knyttet til anvendelsen av produktet. Det kan imidlertid være vanskelig å finne ut hvor mye som betales/ tilfaller kunden og hvor mye som selgeren får for mange typer produktskatter og -subsidiier.

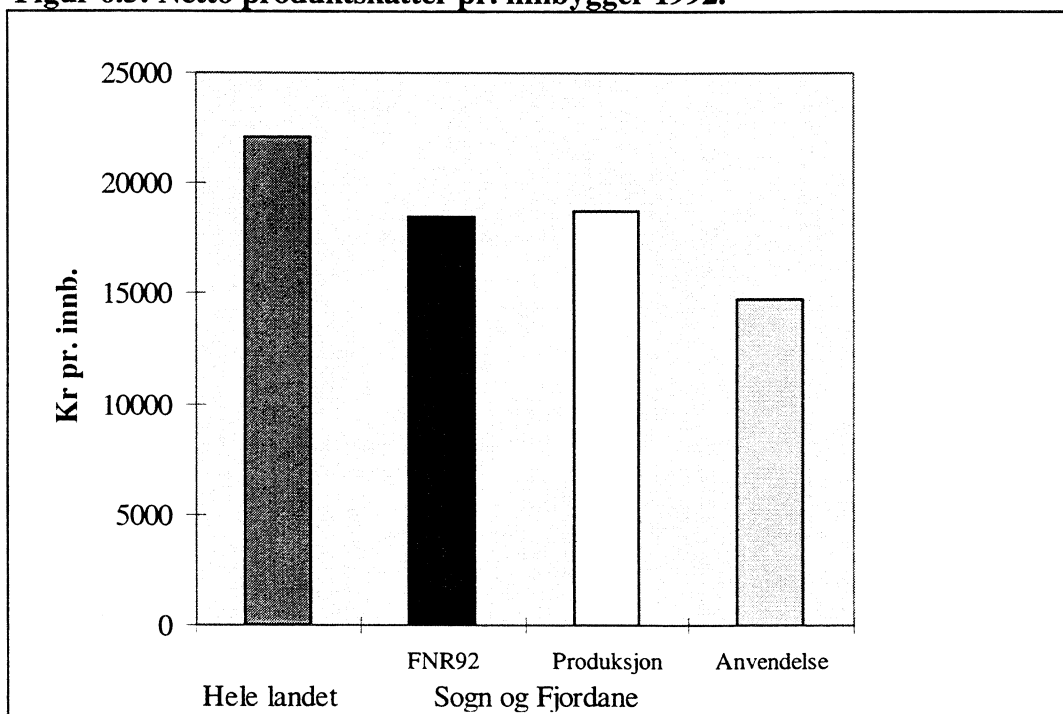
Ved forhandlingene om de internasjonale retningslinjene fra Eurostat ble det diskutert flere alternative metoder for regionalisering av netto produktskatter. For en diskusjon av synspunktene viser vi

til Edvardsen et. al (1997). Resultatet ble et kompromiss, der man bestemte seg for å fordele summen av produktskatter og produktsubsidier proporsjonalt med det næringsfordelte bruttoproduktet målt i basispriser. På denne måten endres ikke bildet av de regionale forskjellene som beregnes ut fra bruttoproduktet i basisverdi for næringene. Denne metoden gir samme resultat som å fordele netto produktskatter etter produksjonssted. Det tas ikke hensyn til at enkelte typer produktskatter og produktsubsidier er differensiert mellom næringer og regioner.

Vi har i FNR92 valgt å fordele den delen av produktskattene og produktsubsidiene som er knyttet til norsk produksjon, proporsjonalt med produksjonen av de aktuelle produktene i fylkene. Vi får da tatt hensyn til næringsfordelingen av bruttoproduktet når vi fordeler netto produktskatter på fylkene. For resten av produktskattene/-subsidiene, som utgjør storparten av produktskattene/-subsidiene, har vi fulgt Eurostats retningslinjer og fordelt dem proporsjonalt med bruttoproduktet.

Vi har prøvd å illustrere hvor avgjørende metoden for regionalisering av produktskatter og produktsubsidier er for BNP i fylkene ved å foreta tre forskjellige beregninger; FNR92-metoden, EU-metoden og en metode basert på fordeling etter anvendelsesfylke. De to første metodene har vi allerede skissert. For å fordele netto produktskatter etter anvendelsesfylke har vi først summert den innenlandske anvendelsen av avgiftsbelagte og støtteberettigede produkter. Vi har så fordelt de totale netto produktskattene med denne summen som fordelingsnøkkel.

Figur 6.5: Netto produktskatter pr. innbygger 1992.



Det er liten forskjell mellom tallene i FNR92 for Sogn og Fjordane og det vi har kalt EU-metoden. I forhold til FNR92 ville EU-metoden gitt 345 kr mer i BNP pr. innbygger. Dersom netto produktskatter hadde blitt fordelt med vår anvendelsesmetode, ville Sogn og Fjordane fått betydelig lavere BNP pr. innbygger. Forskjellen i forhold til FNR92 utgjør 3700 kroner pr. innbygger, og tilsvarer en forskjell i BNP totalt for fylket på 395 millioner kroner. Det er bare fire andre fylker der anvendelsesalternativet gir mindre BNP enn metoden i FNR92. Sogn og Fjordane deler dette trekket med Oslo, Hedmark, Hordaland og Østfold.

Andre følsomhetsberegninger

Under denne overskriften har vi samlet en del andre momenter som har forholdsvis mindre betydning for Sogn og Fjordane. En fyldigere omtale av dette kan finnes i Edvardsen et. al (1997).

Boligtjenester, egen bolig

I det ordinære nasjonalregnskapet har vi i forbindelse med hovedrevisjonen endret beregningsmetoden for boligtjenester. Tidligere ble produksjonen beregnet ut fra forbruksundersøkelsens tall for bolig- og vedlikeholdsutgifter per kvadratmeter boligflate, fordelt på fylke og boligstrøk. Prinsippet i FNR92 følger beregningsmetoden brukt i det ordinære nasjonalregnskapet, leieekvivalensprinsippet. Produksjonen i bolignæringen skal uttrykke betalt husleie for de som leier bolig, og husleie for tilsvarende utleieboliger for selveierne. For Sogn og Fjordanes del ville den tidligere metoden gitt drøye 700 kr mindre bruttoprodukt pr. innbygger i næringen.

Differensiert arbeidsgiveravgift.

I Norge har vi en differensiert arbeidsgiveravgift.. Siden produksjon i offentlig forvaltning beregnes som summen av produktinnsats og lønnskostnader og kapitalslit, vil en lavere arbeidsgiveravgift gi lavere lønnskostnader, som igjen gir lavere produksjon og bruttoprodukt. Ordningen gjelder ikke statlig virksomhet. Vi har sett på hvilken regional fordeling bruttoproduktet i kommunal forvaltning ville fått med en alternativ føring av arbeidsgiveravgiften, der den reduserte avgiftssatsen oppfattes som et subsidie til næringen. For Sogn og Fjordane ville denne alternative føringen gitt 600 kr. mer i bruttoprodukt pr. innbygger.

Samferdsel

For de som ønsker å studere produksjonsforhold innen samferdsel, kan det være naturlig å ta utgangspunkt i hvor transportene fysisk finner sted, som å se på stedet virksomheten organiseres fra. Dersom f.eks en transportbedrift som hører hjemme i (er registrert i) Oslo utfører en transport mellom Akershus og Buskerud, kunne en mene at produksjonen som finner sted (transportmarginen) burde deles mellom de fylkene der transportarbeidet foretas. I eksempelet vil produksjonen ifølge de gjeldende retningslinjene registreres i Oslo, mens alternativet ville delt produksjonen mellom Akershus og Buskerud (evt også Oslo, hvis transporten kjørte gjennom Oslo).

I Edvardsen et. al. (1997) er det laget en følsomhetsanalyse for luftfart og dessuten omtalt beregninger for jernbanedrift. Begge eksemplene har liten betydning for Sogn og Fjordane. Vi har i tillegg undersøkt næringen leiebiltransport. Det er ikke lett å lage beregninger som viser hvordan selve transportarbeidet fordeler seg på fylker. Et eksempel, basert på lastebilundersøkelsen 1988, viser en andel av tonnkm. for Sogn og Fjordane på 2,6% av landssummen. Dette kan holdes opp mot andelen av bruttoproduktet i næringen i FNR92, som var 2,7%. I bakgrunns materialet for SSBs modell for utslipp av forurensende stoffer til luft, finnes regionale inndelinger som bygger på anslag over den regionale fordelingen av transportarbeidet. Dette er basert på Veidirektoratets trafikktelegninger og veilengden i kommunene, samt beregninger for transportarbeidet i andre næringer, se Daasvatn et. al (1994). For 1992 gav dette et litt mindre anslag på Sogn og Fjordanes andel av transportarbeidet enn lastebiltellingen 1988. Forskjellen tilsvarer mellom 200 og 400 kroner i bruttoprodukt pr. innbygger og har trolig betydning for fylket.

6.3 Samlede følsomhetseffekter

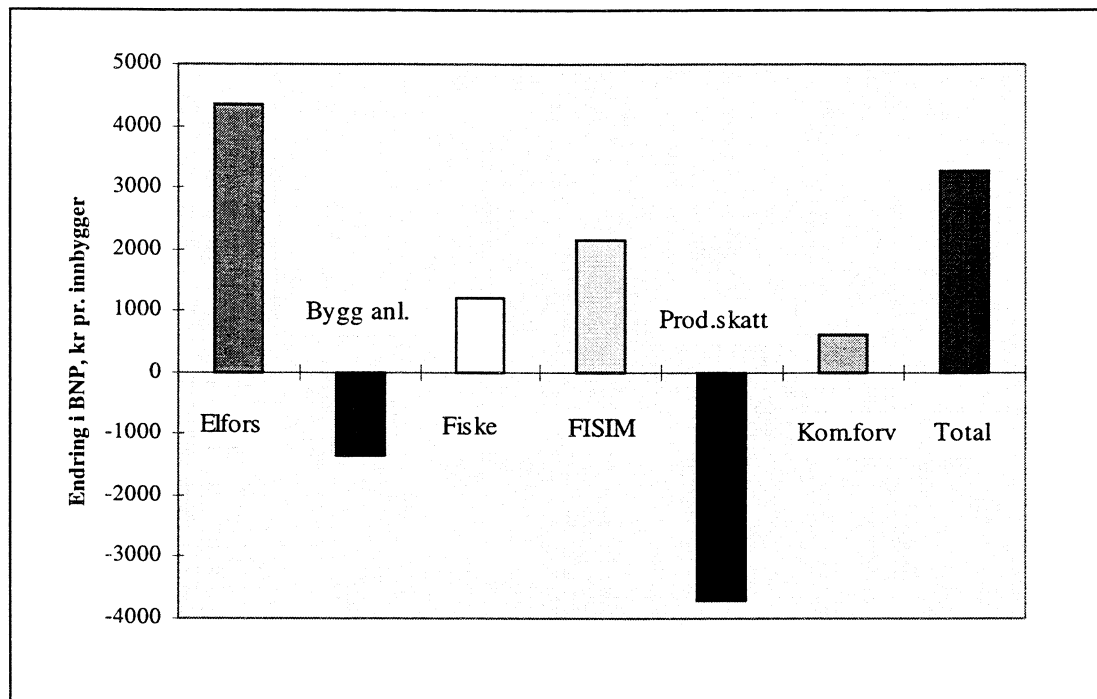
Vi har ovenfor søkt å belyse hvilke konsekvenser definisjonsmessige valg kan få for den regionale fordeling av bruttoproduktet. I figur 6.6 er effektene av flere utvalgte alternative beregningsprinsipper stilt sammen. Alternativene til føringen i FNR92 er i figuren definert i oppstillingen under. Merk at ikke alle disse alternativene er like aktuelle til bruk i det fylkesfordelte regnskapene.

<i>Næring/ variabel</i>	<i>Alternativ til FNR92</i>
Elektrisitetsforsyning	Fordeling som beregnet verdi av produksjonen
Bygge- og anleggsvirksomhet	Fordeling som omsetning i bedriftsregisteret
Fiske	Fordeling etter verdi av ilandført fangst
FISIM	Fordelt som produksjon i finansnæringene
Produktskatter	Fordelt til anvendelsesfylket
Kommunal forvaltning	Redusert arbeidsgiveravgift ført som subsidie

At tallet for et alternativ er positivt, betyr altså at BNP pr. innbygger ville blitt høyere dersom den alternative føringsmåten hadde blitt benyttet i stedet for metoden i FNR92. Totalen er her summen av de alternativene som er definert i figuren.

Alternativene i figuren trekker i litt forskjellig retning. De alternative næringsfordelingene trekker i retning av høyere BNP i Sogn og Fjordane, med unntak av alternativet for bygge- og anleggsalternativet. Imidlertid må det sies at det viste alternativet for bygge- og anleggsvirksomhet ikke er noe godt alternativ til metoden i FNR92.

Figur 6.6: Endring i BNP pr. innbygger i Sogn og Fjordane 1992 ved utvalgte alternative føringsprinsipper



Det er gode grunner til at en fordeler BNP slik en gjør i det fylkesfordelte nasjonalregnskapet. Det er derfor ikke meningen å påpeke feil eller uheldige føringsmåter, og det er ikke slik at det ville vært mer korrekt å benytte seg av de alternative metodene som inngår i illustrasjonen i figur 6.6. F.eks. kan det føres gode argumenter for at det ville være uheldig å fordele netto produktskatter etter anvendelsesfylke, da BNP skal måle produksjonsaktivitet og ikke anvendelse av produkter. Det er kanskje et mer aktuelt alternativ å fordele produktskattene og -subsidiene ut fra totalt bruttoprodukt i næringene, slik det er gjort i det såkalte EU-alternativet i omtalen over. I det tilfellet vil også alternativet for fordeling av netto produktskatter bidra til å heve BNP i Sogn og Fjordane.

Det er likevel interessant å se hvor stor betydning alternative fordelinger av poster som netto produktskatter og FISIM har for BNP i fylket. Dette er poster som inngår i BNP i fylkene, men ikke i det næringsfordelte bruttoproduktet. Det er ikke bare virksomheten i de enkelte næringene som bestemmer tallet for BNP i fylkene, også korreksjonen for indirekte beregnede finanstjenester (FISIM) og produktskattene har stor betydning for resultatet.

7. Sogn og Fjordanes plass i den regionale arbeidsdelingen

Sogn og Fjordane fylke rangerer på en femteplass målt ved BNP pr. innbygger, på 92% av landsgjennomsnittet for ordinære fylker. Fylket har en ugunstig alderssammensetning sett ut fra et verdiskapningsperspektiv, men kompenserer dette ved høy yrkesaktivitet. BNP pr. sysselsatt ligger på 88% av landsgjennomsnittet. Dette er en åttendeplass, noe som bl.a. kan forklares ved den lave arbeidsledigheten sammenlignet med arbeidsledigheten for landet totalt sett.

Andelen yrkesaktive som arbeider deltid er høyere i Sogn og Fjordane enn i landet totalt sett. Dette kan sees i sammenheng med det faktum at fylket i 1996 hadde landets høyeste fruktbarhetsrate. Imidlertid synes det å være en bevegelse her; fylket hadde i 1996 den største prosentvise økning i andelen kvinner som arbeider heltid.

For bruttodriftsresultat pr. sysselsatt person hadde fylket landets fjerde beste resultat, med 11 prosent over landsgjennomsnittet. Dette skyldes dels at fylket har en stor andel selvstendige, som får sitt arbeidsvederlag i form av driftsresultat istedenfor som lønn. Siden fylket har et stort innslag av kapitalintensive næringer får det også stor betydning for Sogn og Fjordane at kapitalslitet ikke er trukket fra.

Primærnæringene i Sogn og Fjordane har stor betydning for landets totale bruttoprodukt, selv om produktiviteten i primærnæringene i fylket var blant landets laveste (mye småskalaproduksjon).

Innenfor fylket fant vi at de tjenesteytende næringer bidrog mest til fylkets BNP, men andelen var mindre enn den tilsvarende andel for hele landet. For sekundær- og primærnæringene var dette forholdet omvendt.

Ved å betrakte BNP etter markedstilknytning, fant vi at kommuneforvaltningen hadde den høyeste andelen av det totale bruttoprodukt, sammenlignet med andelene for statsforvaltningen, markedsrettet produksjon og produksjon for eget bruk. Sett som andeler av fylkets BNP skilte ikke Sogn og Fjordane seg vesentlig ut fra landsgjennomsnittet.

Fylkets rolle i den regionale arbeidsdelingen består i å produsere mer enn en anvender fra primær- og sekundærnæringene, mens enn er nettkjøper på produkter fra tertiærnæringene.

Fylket har landets nest laveste konsum pr. innbygger (etter Nord-Trøndelag) og bruttoinvesteringene som andeler av fylkets BNP er relativt høy. Dette gjør at fylket i stor grad bidrar til den nasjonale sparingen.

Det har stor betydning for registreringen av fylkets BNP-bidrag hvordan en velger å fylkesfordele verdiskapningen i kraftsektoren samt valg av metode for fordeling av produktskatter og korreksjoner for finansinntekter. Også fordelingen av fiskeriene og bygg/anleggsnæringene slår relativt klart ut. Dette gjør at en bør være varsomme med å fintolke mindre forskjeller i BNP-bidrag mellom fylker.

Referanser

Eurostat (1995): Regional accounts methods - Gross value-added and gross fixed capital formation by activity. Statistical document theme 1 (General statistics) Series E: Methods. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

Eurostat (1996): European system of accounts ESA 1995.

Edvardsen, Hege Marie, Torgrim Lien, Jan Mønnesland og Knut Ø. Sørensen (1997): Verdiskaping i fylkene. Regionale BNP-anslag som mål for fylkesvis verdiskaping. Samarbeidsrapport NIBR/SSB

Daasvatn, Liv, Ketil Flugsrud, Ola K. Hunnes og Kristin Rypdal (1994): Beregning av regionaliserte utslipp til luft. Beskrivelse av modell og metoder for estimering. Notater 94/76 Statistisk Sentralbyrå.

Foss, Olaf og Tor Selstad (red.) (1997): Regional arbeidsdeling. Tano Aschehoug. Oslo

Hagen, Svein Erik og Hugo Birkelund (1997): "Produksjonssystemer og regional arbeidsdeling i Norge". I: Foss og Selstad (1997)

Lien, Torgrim og Jan Mønnesland (1997): "Regional fordeling av norsk verdiskaping". I: Foss og Selstad (1997)

Statistisk sentralbyrå (1996): Fylkesfordelt nasjonalregnskapsstatistikk 1992 NOS C 323,

Statistisk sentralbyrå (1994): Standard for næringsgruppering. NOS C 182

Statistisk sentralbyrå (1997a): Utenrikshandelen med varer, januar-februar 1997. Ukens statistikk 13-14/97, SSB.

Statistisk sentralbyrå (1997b): Arbeidstakere etter bostedskommune, 4. kv. 1996. Ukens statistikk 15/97, SSB

Statistisk sentralbyrå (1996): Nasjonalregnskapsstatistikk 1988-1993 Produksjon, anvendelse og sysselsetting NOS C338.

Statistisk sentralbyrå (1996a): Befolkningsstatistikk. Folkemengde etter kjønn og alder 1. januar 1996. Ukens statistikk 22/96, SSB

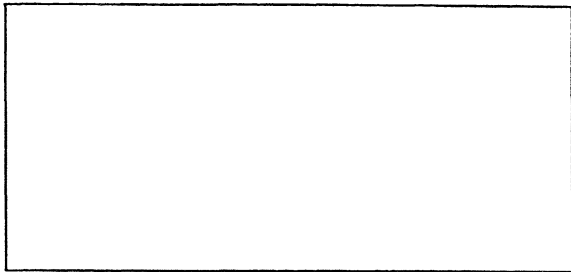
Statistisk sentralbyrå (1996b): Vedleggsundersøkelsen til industristatistikk 1994. Ukens statistikk 22/96, SSB.

Statistisk sentralbyrå (1996c): Regionalstatistikk 5/96. Sogn og Fjordane.

De sist utgitte publikasjonene i serien Notater

- 97/19 H.M. Teigum: Verdiundersøkelsen 1996: Dokumentasjonsrapport. 84s. i petroleumsskatteloven for årene 1991, 1992 og 1993. Dokumentasjon. 41s.
- 97/20 T. Ouren og T. Vik: Prosjektrapport: Voksenopplæringsprosjektet 1995-1996. 24s. 97/35 A. Langørgen: Faktorer bak variasjoner i kommunal ressursbruk til pleie og omsorg. 19s.
- 97/21 S. Hansen og T. Skoglund: Beregning av sysselsetting og lønn i nasjonalregnskapet. 36s. 97/36 S.E. Førre: Registerdataene i lys av industristatistikken. 21s.
- 97/22 H. Lövkvist: Standardiserte rater - en metodebeskrivelse med eksempler fra dødsårsaksstatistikken. 45s. 97/37 K. Gimming: Virkninger på prisutviklingen på naturgass i Vest-Europa ved innføring av felles karbonavgift. 40s.
- 97/23 T. Vik og T. Ouren: Voksenopplæringsprosjektet: Dokumentasjon av databasen og rutiner. 34s. 97/38 F. Moen: Regional fordeling av salg og bortsett arbeid innen eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet 1995. 35s.
- 97/24 A.S. Andersen: Gerix-data: Gir de grunnlag for å vurdere inntektssystemet for kommunene? 58s. 97/39 E. Holmøy og Ø. Thøgersen: Virkninger av strukturpolitiske reformer: Forslag til konkrete forskningsprosjekter. 67s.
- 97/25 Ø. Amundrud og I. Tuveng: Utredning av utvalgsplan for sentral sykefraværstatistikk. 36s. 97/40 E. Gulløy: Journalister og personvern - om personvernproblematikk og Datatilsynet. 37s.
- 97/26 J. Lyngstad: Innvanderers demografi og levekår. 38s. 97/41 E. Holmøy: En presisering av hva som skal menes med tilbudskurven for arbeid i en generell likevektsmodell. 10s.
- 97/27 L. Rogstad, P. Schøning, M.V. Dysterud og S. Homstvedt: Arealstatistikk i Norge: Resultater fra en brukerundersøkelse. 30s. 97/42 A. Sundvoll og H.M. Teigum: IT i skolen 1997. Del 1: Tilstandsundersøkelse i skolene. Hovedresultater og dokumentasjon. 65s.
- 97/28 H.N. Næsheim og I. Tuveng: Muligheter for å få yrkesdata i registerbaserte statistikker. 37s. 97/43 P. Schøning og K. Jonassen: Sammenligning av foreslåtte nasjonale tilpasninger av Corine Land Cover med andre arealklassifikasjonssystemer og systemer for arealstatistikk. 39s.
- 97/29 J. Rodriguez: Sesongjustering i praksis - en innføring: April 1997. 71s. 97/45 A. Katz, B.M. Larsen, K.S. Eriksen og T. Jensen: Transport og makroøkonomi - en samkjøring av GODMOD-3 og MSG-6. 62s.
- 97/30 K-G. Lindquist: Database for energiintensive næringer: Tall fra industristatistikken. 17s. 97/46 S. Todsén: Nasjonalregnskap: Beregning av oljenæringene. 23s.
- 97/31 A. Vedø: Frafall i leveårspanelet 1980, 1983 og 1987. 36s. 97/47 O.F. Vaage: Undersøkelse om voksenopplæring i Rogaland: Dokumentasjonsrapport. 33s.
- 97/32 A. Mathiassen: Valg og bruk av internasjonale statistikkilder. 14s. 97/48 E. Gulløy: Undersøkelse om personvern: Holdninger og erfaringer 1997. 76s.
- 97/33 L.T. Foss og A.C. Steen: Inntekts- og kostnadsundersøkelse for privatpraktiserende leger 1995: Dokumentasjon. 56s.
- 97/34 P.E. Gjedtjernet: Inntekts- og formuesundersøkelsen for selskaper skattlagt med hjemmel

Notater



Tillatelse nr.
159 000/502

B *Returadresse:*
Statistisk sentralbyrå
Postboks 8131 Dep.
N-0033 Oslo

Statistisk sentralbyrå

Oslo:
Postboks 8131 Dep.
0033 Oslo

Telefon: 22 86 45 00
Telefaks: 22 86 49 73

Kongsvinger:
Postboks 1260
2201 Kongsvinger

Telefon: 62 88 50 00
Telefaks: 62 88 50 30

ISSN 0806-3745



Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway